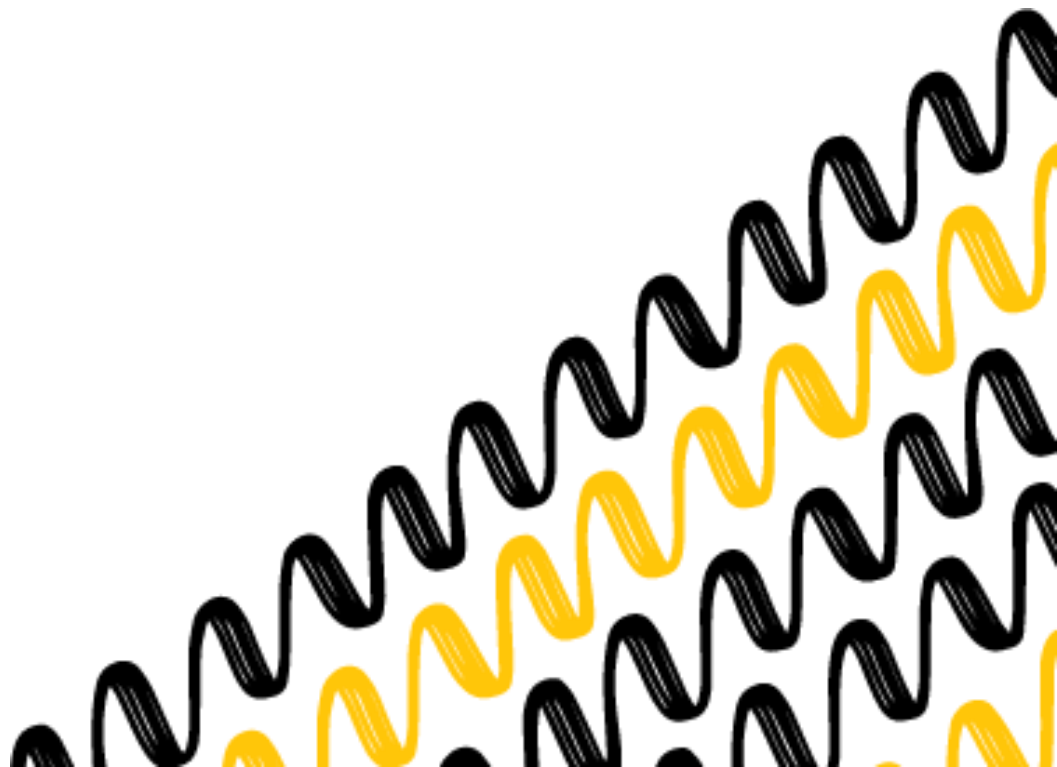

**”Tuntui jossain kohti, että
miut on jätetty
ihan yksin selviämään.”**

**Kohdennetun nuorisotyön
nuorten kokemuksia opintojen
keskeytymisestä**

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Nuorten syitä opintojen keskeyttämiseen	4
2.1. Ammatillisen koulutuksen useammin kuin kerran keskeyttäneet	9
2.2. Keskeyttämissyiden vertailua aiempiin selvityksiin	12
3. Oppilaitoksessa saatu tuki.....	14
3.1. Kenen kanssa keskeyttämissyistä on oppilaitoksessa keskusteltu	14
3.2. Nuorten arviot oppilaitoksessa annetun tuen hyödyllisyydestä.....	17
4. Nuorten oma ääni: kokemuksia, toiveita ja terveisiä	18
4.1. Kokemukset oppilaitoksen tarjoamasta ohjauksesta ja tuesta	18
4.2. Toiveet tarjottavasta tuesta	20
4.3. Nuorten terveisiä päättäjille.....	22
5. Johtopäätöksiä	23
6. Suositukset.....	25
Liitteet	27
Liite 1. Katsaus kyselyn aineistoon.....	27
Liite 2. Kyselyrunko ja nuorille esitetyt kysymykset.....	30

1. Johdanto

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry (Into) haluaa oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä nostaa esille nuorten kokemuksia koulutuksen keskeyttämisestä. Nuorten oma ääni ei keskusteluissa ole vielä kuulunut riittävän vahvana.

Etsivässä nuorisotyössä ja työpajoilla kohdataan päivittäin juuri niitä nuoria, jotka ovat keskeyttäneet opintonsa – monet useampaan otteeseen. Miten nämä koulutuspolulta syrjässä olevat nuoret itse kokevat elämäntilanteensa ja tarpeensa, ja miten he arvioivat saamaansa tukea?

Into suuntasi kyselyn alle 29-vuotiaille perusasteen jälkeisen koulutuksen (ammatti- tai lukiokoulutus, VALMA/TELMA/LUVA, korkeakoulu) keskeyttäneille, jotka ovat keskeyttämisen jälkeen olleet etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan piirissä. Webropol-sovelluksella toteutettuun verkkokyselyyn vastasi ajalla 30.10.–20.11.2020 yhteensä 164 etsivän nuorisotyön tai työpajatoiminnan tavoittamaa alle 29-vuotiasta nuorta, joilta oli keskeytynyt jonkin perusasteen jälkeisen koulutuksen suorittaminen vähintään hetkellisesti¹. Vastauksia tuli kaikkien maakuntien alueilta ja eri kokoisilta paikkakunnilta jotakuinkin väestön valtakunnallista jakautumista noudatellen². Selvityksen tuloksia tulkittaessa on hyvä pitää mielessä otoksen luonne ja valikoitumiseen vaikuttaneet tekijät. Vastaajia ei voi pitää edustavana otoksena kaikista alle 29-vuotiaana koulutuksen keskeyttäneistä, sillä nyt kokemuksia on kerätty yksinomaan niiltä nuorilta, jotka ovat keskeytymisen jälkeen olleet tekemisissä kohdennetun nuorisotyön palvelujen kanssa.

Tässä raportissa esitellään kyselyn keskeiset tulokset. Kuvaamme:

- millaisten tekijöiden nuoret katsovat vaikuttaneen opintojensa keskeyttämiseen
- kenen kanssa nuoret kertovat oppilaitoksessa keskustelleensa
- millaista tukea nuoret ovat kokeneet saaneensa
- millaista tukea nuoret olisivat mielestään tarvinneet.

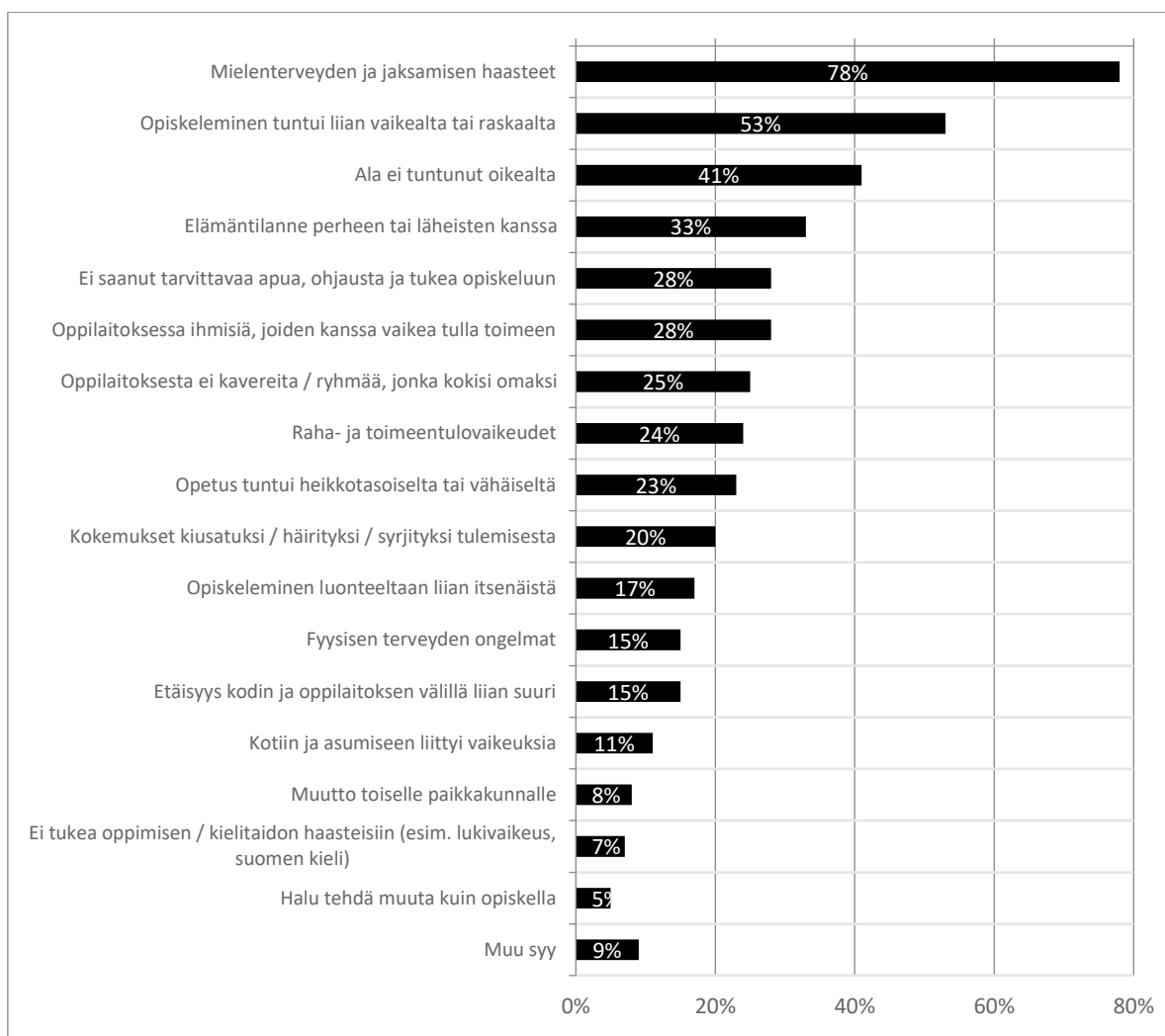
Lisäksi tarjosimme nuorille mahdollisuuden lähettää terveisiä päättäjille. Nuorten kokemusten välittämiseksi mukana on runsaasti heidän kirjoittamiaan avovastauksia: haluamme nostaa esille nuorten näkemyksiä ja heidän omakohtaisia kokemuksiaan.

Selvityksen tarkoituksena on herättää keskustelua nuorille tarjottavan tuen, ohjauksen ja palveluiden saatavuudesta sekä niiden kehittämistarpeista. Tavoitteena on tuottaa tietoa keskeyttämisvaarassa olevien nuorten tukemiseksi, opintojen läpäisyn parantamiseksi ja keskeyttämisten ehkäisemiseksi. Raportin lopuksi olemme laatineet suositukset palvelujärjestelmämme kehittämiseksi.

¹ Vastaajat saattoivat siis olla joko omasta toimestaan oppilaitoksesta eroa hakeneita, oppilaitoksen toimesta pysyvästi eronneiksi katsottuja tai opintonsa sovitusti ja väliaikaisesti keskeyttäneitä nuoria.

² Aineisto esitellään tarkemmin raportin lopusta löytyvässä liitteessä 1.

2. Nuorten syitä opintojen keskeyttämiseen

Kuvio 1. Kaikki vastaukset kysymykseen ”Mitkä seuraavista asioista vaikuttivat opintojen keskeyttämiseen? (Voit valita useamman vaihtoehdon, jos tunnistat monia itsellesi tuttuja kokemuksia)” (vastaajia 164, vastauksia yhteensä 720)

Kyselyssä kysyttiin opintojen keskeyttämiseen vaikuttaneita tekijöitä. Nuori pystyi valitsemaan vastauksensa yhteensä 17 valmiiksi annetun vaihtoehdon joukosta, valiten joko yhden tai useamman omakohtaiseksi kokemansa asian. Vaihtoehdot oli jaoteltu kolmen alotsikon alle: omaan elämäntilanteeseen, oppilaitokseen sekä opiskelemiseen liittyvät syyt. Lisäksi vastaajat saattoivat valita kohdan ”muu syy” ja mainita tässä omin sanoin itselleen merkityksellisiä asioita. Yhteensä näitä valittuja syytekijöitä kertyi kyselyn 164 vastaajalta 720, eli keskiarvoinen vastaaja poimi 4 erilaista keskeyttämiseen vaikuttanutta, tunnistettavaa asiaa. 10 vastaajaa (6 %) valitsi ainoastaan yhden syyn, 16 vastaajaa (10 %) kaksi syytä, ja kaikki muut kolme tai useampia opintojen keskeyttämiseen kokemuksensa mukaan vaikuttaneita syitä.

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

Mielenterveystekijät korostuvat aineistossa merkittävästi. Kaikkien kyselyyn vastanneiden keskuudessa selvästi useimmin valituksi vastausvaihtoehdoksi kohosivat ”mielenterveyden ja jaksamisen haasteet” – vastaajista lähes neljä viidestä (78 %) katsoi niiden olleen yksi tekijä opintojensa keskeytymisen taustalla. Riippumatta alueesta, paikkakunnan koosta, opiskelusta alasta tai keskeyttämivuodesta, oli tämä vaihtoehto ylivoimaisesti yleisin. Ensimmäisen puolen vuoden aikana opintonsa keskeyttäneistä jopa 88 % koki mielenterveyden ja jaksamisen haasteiden olleen yksi keskeinen syy tapahtumien taustalla.

”Opettajat eivät välittäneet ahdistuksesta, joten en käynyt tunneilla koska minut pistettiin kuitenkin puhumaan luokan eteen ja sanottiin vain ”kyllä sun täytyy kuitenkin joskus olla tällaisessa tilanteessa, et voi vältellä sitä”. Opintojen keskeyttäneitä ahdistuksen-masennuksen-paniikin takia ei saisi painostaa liikaa menemään heti takaisin kouluun. Se ei auta yhtään koska se ahdistus ei katoa parissa viikossa/kuukaudessa, ehkä ikinä. Ja siitä tulee vaan lisää painetta ja pahaa mieltä, kun haluaisi osata opiskella niinkuin muut.”

– lukiokoulutuksen keskeyttänyt nuori

Useimmiten mielenterveyshaasteet kulkivat käsi kädessä vastausvaihtoehdon ”opiskeleminen tuntui liian vaikealta ja raskaalta” kanssa: vähintään nämä kaksi syytä yhdessä oli poiminut liki puolet (47 %, n=76) kaikista vastaajista. Lisäksi yllä esitetyn taulukon ulkopuolelta tuloksia tarkastellessa voidaan todeta, että kyselyn vastaajista vain noin joka seitsemäs (15 %, n=26) ei valinnut kumpaakaan edellä mainituista jaksamiseen liittyvistä syistä.

Alavalinta – eli se, että opiskeltu ”ala ei tuntunut oikealta” – erottui seuraavaksi suosituimpana keskeyttämisen osatekijänä, tuntuen tunnistettavalta kokemukselta 41 %:lle vastaajista³. On kuitenkin syytä nostaa esille, että kokemuksensa mukaan väärällä alalla olleista vastaajistakin peräti 72 % oli poiminut myös mielenterveyden ja jaksamisen haasteet yhdeksi keskeyttämiseen vaikuttaneeksi tekijäksi. Väärän alan ainoaksi kokemakseen keskeyttämisen syyksi valitsi vain yksi vastaaja.

”Lopetin itse ammattikoulun, kun olin käynyt parturikampaaja-alaa puolitoista vuotta, ja se oli elämäni yksi parhaimmista päätöksistä. Vaihdoin sitten täysin toiselle alalle, joka on se mun juttu, vaikka sen oman jutun selvittämiseen menikin lopettamisesta muutama kuukausi. Onneksi apunani oli äiti, avopuoliso sekä erittäin tärkeäksi tullut nuorisoetsiväni.”

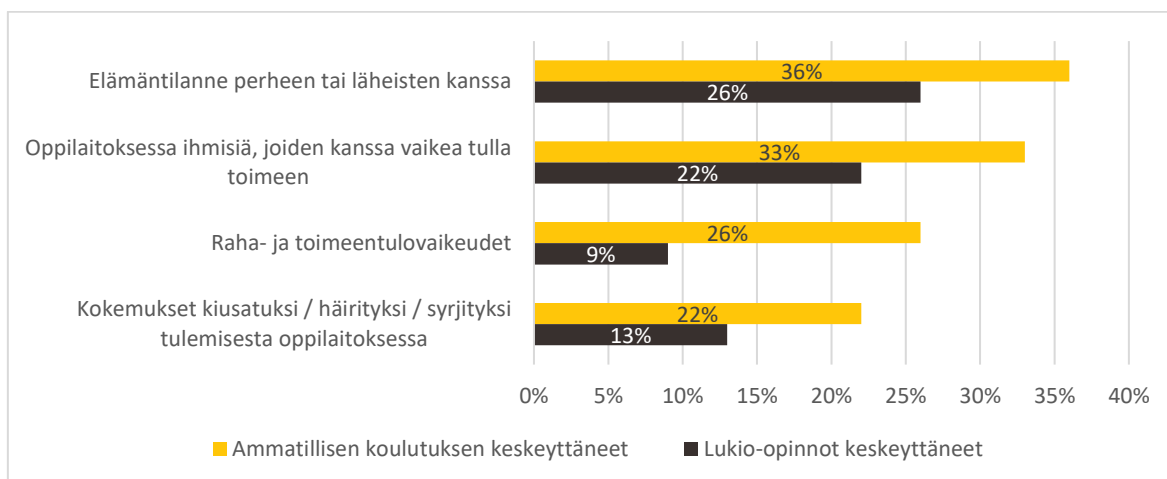
– ammatillisen koulutuksen keskeyttänyt nuori

Näiden ja avovastausten (ks. luku 4) perusteella näyttäisi siis siltä, että tavoitetuissa nuorissa oli hyvin vähän, jos ollenkaan, varsinaisia alanvaihtajia eli sellaisia, jotka olisivat

³ Vastauksien lähemmästä tarkastelusta ilmenee, että alavalinta keskeyttämisen syynä korostuu alle 18-vuotiaana ammattiopinnot keskeyttäneillä vastaajilla: heistä kaikkiaan 65 % koki alan tuntuneen väärältä.

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

keskeyttäneet opintonsa hallitusti etsiessään itselleen paremmin soveltuvaa opiskeluym-päristöä. Suurimman osan opinnot vaikuttavat keskeytyneen moninaisista haasteista ja vyyhdin kaltaisista ongelmatilanteista johtuen, joissa mielenterveys muodostaa merkittä-vimmän mutta ei suinkaan ainoan osatekijän.

Kuvio 2. Ammatillisen ja lukiokoulutuksen keskeyttäneiden syytekijöiden suurimmat eroavaisuudet

Mielenterveyssyiden ja alavalintojen ohella vastauksista nousee selvästi esiin koulutuksen keskeytymiseen usein liittyvä yhteisöllinen ulottuvuus. Joka kolmas (33 %) vastaaja katsoi, että elämäntilanne perheen ja läheisten kanssa oli yksi tapahtumiin vaikuttanut syy. Tämä korostui etenkin niiden osalta, jotka olivat opiskelleet ammatillisessa oppilaitoksessa: heistä 36 % vastasi näin, kun lukiossa opiskelleiden osalta osuus oli 26 % (ks. kuvio 2). Samoin ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden joukossa yleisempiä ovat kokemukset siitä, että ”oppilaitoksessa oli sellaisia ihmisiä, joiden kanssa vaikea tulla toimeen” (ammatillinen oppilaitos 33 % vrt. lukio 22 %) ja kokemukset ”kiusatuksi, häirityksi tai syrjityksi tulemisesta” (ammatillinen oppilaitos 22 % vrt. lukio 13 %).

”Kun aloitin opinnot ja kerroin tilanteeni se oli okei ja kun jouduin olemaan pois, sain kuulla siitä jatkuvaa valitusta, vaikka tein kotona niin paljon hommia kuin pystyin. Haluaisin että huomioitaisiin myös poikkeuksellisessa elämäntilanteessa olevat ihmiset (omalla osallani kahden lapsen yksinhuoltaja ja lapsilla erityisvaikeuksia, jotka vaativat terapia- ja lääkärikäyntejä)”

– ammatillisen koulutuksen keskeyttänyt nuori

Myös oppilaitokseen liittyvät tekijät osoittautuivat vastauksissa merkittävästi keskeytyksiin vaikuttaneiksi syiksi. Kaikkiaan useampi kuin joka neljäs (28 %) nuorista koki vaikuttaneen sen, ettei oppilaitoksesta saanut tarvittavaa apua, henkilökohtaista ohjausta ja tukea opiskeluun. Näitä kokemuksia kuvattiin suuressa osassa avovastauksia, joissa toistui etenkin yhtäältä yksilöllisesti heille suunnatun tuen ja toisaalta lähiopetuksen ja ryhmän kaipuu vaikeaksi koetun itsenäisen opiskelun tilalle (ks. luku 4).

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

”Opiskelu tapahtui pitkän aikaa etäopetuksessa, jossa oli 1 pakollinen lähiopetuspäivä. Ainoastaan lähiopetuspäivää edeltävän yön olisi saanut asua opiskelija-asuntolassa ja loput pakolla omalla paikkakunnalla.”

– ammatillisen koulutuksen keskeyttänyt nuori

Vastaajista 28 % katsoi, että ”oppilaitoksessa oli sellaisia ihmisiä (muita opiskelijoita tai henkilökuntaa), joiden kanssa oli vaikea tulla toimeen”, ja liki samanlainen osuus (25 %) koki jääneensä oppilaitoksessa vaille kavereita tai sellaista ryhmää, jonka kokisi omakseen. Joka viides (20 %) ilmaisi tulleen oppilaitoksessa kiusatuksi, häirityksi tai syrjityksi. Näiltä osin voidaan todeta, että keskeyttämisen tekijät eivät ole monien nuorten kokemusmaailmassa paikannettavissa yksinomaan yksilöön eli nuoreen itseensä, vaan oppilaitoksen toimintakulttuuri ja siellä toimivat yhteisöt näyttelevät huomattavaa osaa.

Jotta nuorten tukeminen jatkossa onnistuu mahdollisimman hyvin, on henkilökohtaisen tuen ja opiskeluhuollon järjestämisessä sekä toimenpiteitä suunniteltaessa otettava entistä paremmin huomioon se, millaisissa sosiaalisissa yhteisöissä nuori on osallisena oppilaitoksessa ja sen ulkopuolella. Tulee tarkastella, kuinka oppilaitoksen toimintakulttuuri tukee keskeyttämisriskissä olevia opiskelijoita. Lisäksi opiskelun edellytyksiä parantavia toimenpiteitä olisi kohdennettava aktiivisesti myös oppilaitosyhteisöille ja nuoren lähipiirille, mikäli nuoren elämäntilanteen ja sosiaalisten yhteisöjen havaitaan vaikuttavan kielteisesti opiskeluun.

Raha- ja toimeentulovaikeudet yhdeksi keskeyttämissyyksi tunnisti joka neljäs vastaaja (24 %). Myös tässä kohdin vastausten jakautuminen ammatillisten opiskelijoiden ja lukio-
laisten välillä on silmiinpistävä: 26 % ammatilliset opinnot keskeyttäneistä⁴ – mutta vain 9 % lukiossa opiskelleista – katsoi henkilökohtaisen taloutensa vaikeuksien vaikuttaneen keskeyttämiseen.⁵ On kuitenkin hyvä huomata, että taloudellinen tilanne ei ollut kenenkään vastausvalintojen perusteella ainoa keskeyttämiseen liittyvä syy. Avovastauksissa ainoastaan alla lainattu vastaaja käsitteli rahaan tai henkilökohtaiseen talouteen liittyviä kysymyksiä.

⁴ Opinnot ensimmäisen puolen vuoden aikana keskeyttäneistä ammattiopiskelijoista 41 % prosenttia valikoi raha- ja toimeentulovaikeudet yhdeksi syyksi.

⁵ Lisäksi kyselyn tavoittamista korkeakoulun keskeyttäneistä 31 % katsoi raha- ja toimeentulovaikeuksien olleen keskeyttämiseen liittynyt syy. Korkeakouluopiskelijoiden otoksen pienuuden takia (n=13) tästä ei kuitenkaan kannattane vetää vahvoja johtopäätöksiä.

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

”Kelan tuet säännöllisesti eikä vääntämällä joka viikko/kuukausi, (vaatteet maksaa! kahdet housut ja yhdet kengät oli koko opiskelun ajan eikä kunnollista takkia kun ei kelan tuloilla semmoisia pysty ostamaan) ja kulkeminen (80 e ellei enemmän kuukaudessa) ja ruoka. Opintolainaa en halunnut hakea.”

– ammatillisen koulutuksen keskeyttäneen nuoren vastaus kysymykseen ”Millaista tukea olisit toivonut saavasi oppilaitoksesta (tai jostain muualta)?”

Useimmissa tapauksissa raha- ja toimeentulovaikeuksiakin säästivät vastauksissa mielen-terveyden ja jaksamisen haasteet (67 %) sekä vaikea elämäntilanne perheen ja läheisten kanssa (56 %). Voinee siis tulkita rahavaikeuksien liittyneen monien kohdalla yhtenä keskeyttämiselle altistavana tekijänä muiden sosiaalisten riskitekijöiden kudoksiin.

Kodin ja oppilaitoksen väliseen etäisyyteen, vastaajan asumisjärjestelyihin tai mahdolliseen muuttoon liittyvät syyt eivät kokonaistuloksissa osoittautuneet merkittäväksi syyksi keskeyttää opinnot. Yhdellä alueella ne kuitenkin muodostavat huomattavan syyjoukon keskeyttämisten takana. Joka kolmas (33 %) Lapissa asuva vastaaja katsoi, että kotiin ja asumiseen liittyneet vaikeudet olivat vaikuttaneet opintojen keskeytymiseen. Lapin vastaajista myös selvästi muiden alueiden vastaajia suurempi osuus (22 %) koki etäisyyden kodin ja oppilaitoksen välillä sekä muuton toiselle paikkakunnalle vaikuttaviksi syiksi.

Mielenkiintoista ja kenties hieman yllättävääkin on, että nyt tavoitetuista nuorista ainoastaan kahdeksan (eli alle 5 % vastaajista) kertoi opinnot keskeyttäessään halunneensa tehdä muuta kuin opiskella. Heillä oli mahdollisuus tässä yhteydessä myös kirjoittaa siitä, mitä pitivät opiskelemista haluttavampana. Neljä vastaajaa kertoikin kokemuksistaan: kolme halusi siirtyä työelämään⁶, ja yhden toiveena oli ”elää nuoruutta niin kuin kuuluu” (minkä tarkempi sisältö ei valitettavasti käy hänen vastauksistaan ilmi). Nämä vastaajat kuitenkin edustivat hyvin poikkeavaa ja harvalukuista joukkoa, sillä lähes kaikkien muiden kirjoituksista kuvastui vahvana halu opiskelemiseen ja se, kuinka kovasti he sitä ovat yrittäneet⁷.

⁶ Vrt. Vuoden 2017 Nuorisobarometrin vastaajiksi tavoitetuista opinnot keskeyttäneistä nuorista kaikkiaan 20 % valitsi keskeyttämisen syyksi vastausvaihtoehdon ”Halusin mennä heti töihin”. Samansuuntaisesti keväällä 2020 oppivelvollisuuden uudistuksen suunnittelun yhteydessä toteutetussa, koulussa tai oppilaitoksessa läsnä oleville oppilaille ja opiskelijoille suunnatussa verkkokyselyssä 18 % joskus keskeyttäneistä tai sitä harkinneista katsoi yhdeksi syyksi halun siirtyä työelämään.

⁷ Myös Gretschelin ja Myllyniemen (2017, 24) katsauksessa ns. NEET-nuorten asenteisiin suurin osa haastatelluista suhtautui koulutukseen hyvin myönteisesti: ”Koulutususkon on siis hyvin korkealla tasolla myös niillä, jotka eivät itse syystä tai toisesta joko ole joko hankkineet peruskoulun jälkeistä tutkintoa tai jotka tutkinnon hankittuaan eivät ole työllistyneet”.

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

”Sain ihan hyviä neuvoja ja tukea tulevaisuudelle, mutta silti monet kehottivat koulua ennen töitä. Joillekin se sopii, mutta me ollaan kaikki erillaisia ja itse koen tällä hetkellä työn tärkeämmäksi kuin koulun. Opin asiat paremmin käytännön kautta.”

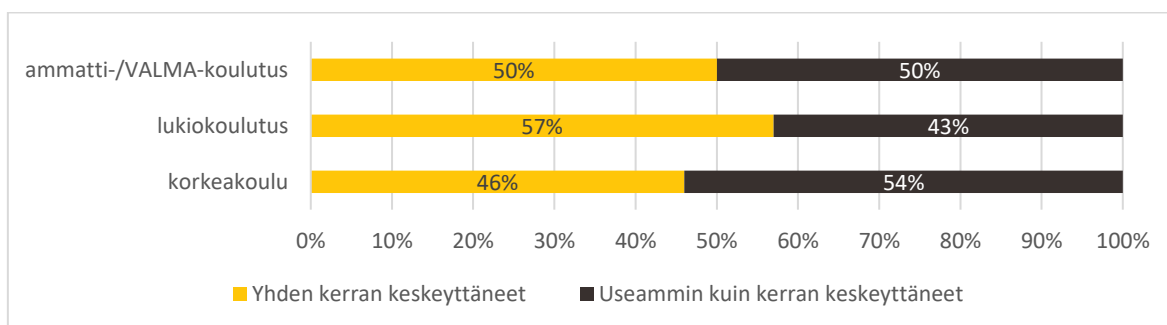
– lukiokoulutuksen keskeyttänyt nuori

Muutama vastaaja nosti erikseen esille ongelmat päihteiden kanssa keskeyttämisenä syynä kohdassa ”muu syy”. Kuten alla lainattu vastaaja, osa heistä katsoi saaneensa oppilaitoksessa sen tuen, mikä heidän oli mahdollista vastaanottaa. Kahdelle nuorelle oli kuitenkin jäänyt tunne siitä, että oppilaitoksessa jonkun olisi pitänyt puuttua heidän hyvin havaittavissa olleeseen päihteidenkäyttöön, nostaa asia esille ja ohjata avun piiriin. Lisäksi muina keskeyttämissyinä mainittiin omin sanoin kertaluontoisesti esiintymiskammo, burnout, oppilaitoksen sisäilmaongelmat, kiusaaminen työharjoittelupaikassa, opinnoista puuttunut haastavuus, opiskelemisen liian vähäinen itsenäisyys, sekä se, että vastaaja ei jaksanut käydä opiskelemissa.

”Koen että sain oppilaitoksessani erittäin paljon apua henkilökunnalta, mutta en ollut koulussa päivääkään selvinpäin niin en yksinkertaisesti pystynyt opiskelemaan ja pysymään muiden tahdissa. Päihdeongelmiin sain apua ihan muualta, eikä edes ole oppilaitoksen vastuulla roikottaa väkisin päihdeongelmaista mukanaan, jos hän ei yksinkertaisesti pysty opiskelemaan. Pääsen ensi syksynä takaisin kouluun, kunhan olen silloinkin vielä puhtaana.”

– ammatillisen koulutuksen keskeyttänyt nuori

2.1. Ammatillisen koulutuksen useammin kuin kerran keskeyttäneiden kokemuksia

Kuvio 3. Opintojen keskeyttäminen useammin kuin yhden kerran alan mukaan

Erityisen huomionarvoista kyselyn aineistossa on moninkertaisten keskeyttäjien määrä: noin puolet vastaajista (n=81, 49 %) oli keskeyttänyt jonkin perusasteen jälkeisen koulutuksen useammin kuin yhden kerran. Tuloksista voidaan nostaa lähempään tarkasteluun keskeyttämissyitä koskeneet vastaukset opinnot useampaan kertaan keskeyttäneiltä nuorilta. Etenkin useamman kerran keskeyttäneet ammatilliset opiskelijat erottuvat vastaajajoukosta omana ryhmänään. Heidän kohtaamiinsa haasteisiin on kiinnitettävä erityistä

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

huomiota, mikäli keskeyttämiä halutaan tehokkaasti ennaltaehkäistä (ks. Suositukset, luku 6). Jo tämän suppeahkon otoksen perusteella on ilmeistä, että on olemassa huomattava joukko nuoria, joka kiertää oppilaitoksesta ja toistuvasti katkeavasta opiskelujaksosta toiseen tulematta todella kohdatuksi ja saamatta asianmukaista tukea opinnoista suoriutumiseen.

”En ole ikinä olettanut saavani oikeanlaista apua oppilaitoksista. Opiskellessani on tuntunut ettei yhdessäkään oppilaitoksessa välitetä opiskelijoiden henkisestä hyvinvoinnista sen vertaa että mielenterveyden arvo olisi opiskelua tärkeämpi, ennenkuin arvosanat laskee. Joissain kouluissa ei edes silloin. Tuntuu kuin sitä ei voisi kouluilta vaatia.”

– ammatillisen koulutuksen useasti keskeyttänyt nuori

Kyselystä selviävien taustatekijöiden (asuinalue, paikkakunnan koko, korkein suoritettu tutkinto) osalta useasti keskeyttäneet eivät eroa muista vastaajista muuten kuin iältään, eli he ovat olleet keskimäärin vanhempia viimeisimmän keskeytyksen aikaan⁸. Kuitenkin, kun katsotaan vastausvalintoja keskeytymiseen liittyneistä asioista, syytekijöiden keskinäiset suhteet ja painoarvot asettuvat useasti keskeyttäneillä hieman muista poikkeavin tavoin. Etenkin ammattiopinnot⁹ useasti keskeyttäneiden nuorten kokemuksista piirtyy näkyville kuva, jonka ominaispiirteet on tähdellistä huomioida opintopolkujen katkeamisen takana olevista syistä, tilanteista ja tarvittavasta ohjauksesta puhuttaessa¹⁰.

Kuten kaikilla kyselystä eriteltävissä olevilla vastaajajoukoilla, myös useasti ammatillisen koulutuksen keskeyttäneillä mielenterveyden ja jaksamisen haasteet kohoavat päällimmäisiksi opiskelun jatkuvuutta uhkaaviksi tekijöiksi. Muutenkin syiden järjestys mukailee pitkälti samaa kaavaa kuin muilla. Heidän kohdallaan kuitenkin tulee muita ryhmiä korostuneemmin esiin se, kuinka vaikealta tai raskaalta ammattiin opiskeleminen on tuntunut, kuinka elämäntilanne perheen ja läheisten kanssa ei ole tukenut opiskelemista ja kuinka heidän ongelmiinsa ei oppilaitoksessa ole ollut saatavilla tarvittavaa apua, ohjausta ja tukea. Heidän on myös muita useammin ollut vaikea tulla toimeen oppilaitoksen henkilöstön tai muiden opiskelijoiden kanssa.

⁸ Huomattavaa on, että yli 10 % vastaajista (n=17) oli vastaustensa mukaan keskeyttänyt opiskelun useammin kuin yhden kerran jo ennen 18-vuotispäiväänsä.

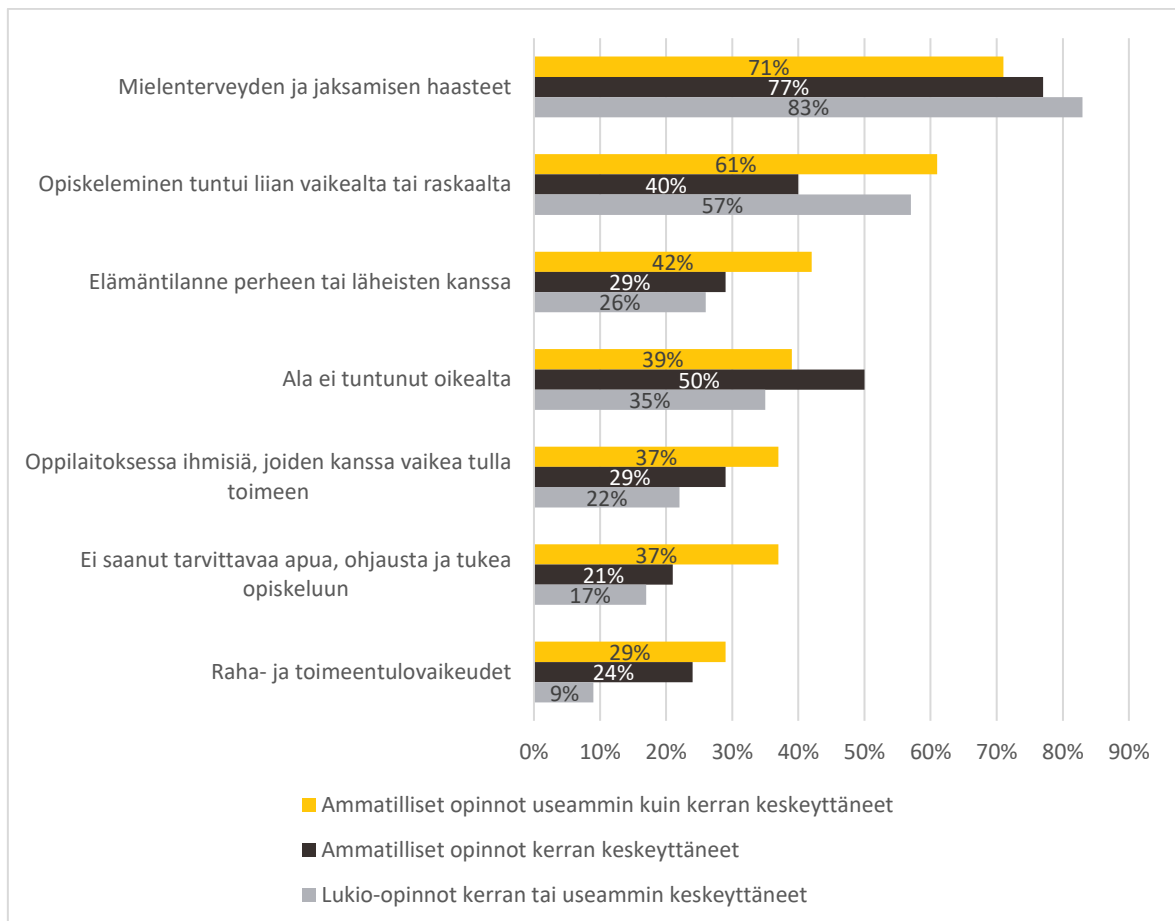
⁹ Lukiokoulutuksen keskeyttäneitä käsitellään tässä yhteydessä yhtenä joukkona, olivat he sitten keskeyttäneet yhden tai useamman kerran, koska nämä ryhmät eivät poikkea toisistaan likimainkaan vastaavalla tavalla. Entisten lukio-opiskelijoiden otos (n=23) on myös selvästi ammatillista puolta pienempi.

¹⁰ Ks. myös Haapakorva, Ristikari & Kiilakoski (2018, 176): ”Tulokset osoittavat, että keskeyttämisen todennäköisyys kasvaa sen mukaan, mitä enemmän aiempia keskeyttämiä nuorella on. Ajatellaan, että myös nuorten saaman ohjauksen pitäisi olla vahvempaa näissä tilanteissa. Ohjauksen pitäisi myös heijastaa nuoren käytössä olevia resursseja ja olla jollakin tavalla niistä tietoinen. Tämä tarkoittaa väistämättä ohjaukseen käytettävän ajan ja vaivan kohdentamista nuorten tarpeiden mukaan.”

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

”No viimeisin lopetus tuntui, etten saanut tukea opintoihin muualta kuin opinto-ohjaajalta, opettajat oli sit todella tyljä ja ilkeitä. Kaikki piti mukamas itse tajuta ja osata ensimmäisestä päivästä lähtien. Olisi keskitytty paremmin opiskelun suunnitteluun eikä äkkiä keksitty jostain jotain ku muun luokan uusi lukujärjestys jo alkoi. Ymmärrystä myös olisin toivonut lapsiperhe arkeen.”

– ammatillisen koulutuksen useasti keskeyttänyt nuori

Kuvio 4. Ammatillisen koulutuksen useammin kuin kerran keskeyttäneet muihin verrattuna

Edellä mainitut asiat yhdessä huomioiden on selvää, että moneen kertaan keskeyttäneiden kohdalla puhutaan hyvin haavoittuvassa asemassa olevien nuorten joukosta. Heitä opiskelijahuolto/oppilaitoksissa tarjottava tuki ei ole onnistunut tarvittavalla tavalla kannattelemaan opinnoissa tai ohjaamaan eteenpäin heille paremmin soveltuviin opiskeluolosuhteisiin.

Vaikka kokemus väärän alan opiskelemisesta ei useammin keskeyttäneillä ole yhtä yleinen kuin vain yhden kerran keskeyttäneillä, on silti yllättävää, kuinka monesta (39 %) on opintojen uudelleenaloittamisen jälkeenkin tuntunut, ettei opiskeltu ala ole heille oikea. Tämä herättää kysymyksen henkilökohtaisen (opinto-)ohjauksen onnistumisesta ja siitä, kuinka se hyvin tavoittaa sitä eniten tarvitsevat nuoret.

2.2. Keskeyttämissyiden vertailua aiempiin selvityksiin

Kun tässä kyselyssä saatuja tuloksia keskeyttämisen syistä verrataan muihin asiaa käsitelleisiin tutkimuksiin, nousee esille joitakin merkittäviä eroja. Niistä keskeisin on mielenterveyden ja jaksamisen haasteiden yleisyys keskeyttämisyynä. Myös muita huomattavia poikkeamia aiemmista katsauksista aiheeseen on havaittavissa, etenkin oppilaitoksissa tarjottavan tuen ja taloudellisten tekijöiden merkitysten kohdalla.

Oppivelvollisuuden laajentamisen valmistelun yhteydessä opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttamassa oppilaille ja opiskelijoille suunnatussa verkkokyselyssä yleisin syy keskeyttämiseen tai keskeyttämisaikaisiin oli ”muu henkilökohtainen syy” (37 %), jonka jälkeen tulivat syyt ”opinnot tai tuleva ala eivät tuntuneet omilta” (33 %) ja se, että ne ”eivät kiinnostaneet tarpeeksi” (26 %)¹¹. 82 % vastaajista oli valinnut vain yhden syyn mahdollisiin keskeyttämisaikaisiin. Kyselyssä yleisimmäksi nousseen vastausvaihtoehdon ”muut henkilökohtaiset syyt” sisältö ja se, miten vastanneet nuoret ovat sitä tulkinneet, jää kuitenkin epäselväksi. Tämän kyselymme tuloksissa korostuneiden mielenterveys- ja elämäntilannesyiden perusteella voisi ajatella, että kategoria kätkeä ainakin osin juuri niihin ja jaksamiseen liittyviä tekijöitä.

SAKKI ry:n vuoden 2019 Amisbarometrissä¹² yleisimmät syyt sille, että vastaushetkellä ammatillisia opintoja suorittanut alle 30-vuotias vastaaja oli jossain vaiheessa harkinnut joko alan vaihtamista tai opintojen keskeyttämistä, olivat se, ettei nykyinen ala kiinnostanut (42 %), ettei opiskelu ylipäänsä kiinnostanut (30 %) sekä oppimisvaikeudet (22 %). Terveydelliset syyt – fyysistä ja psyykkistä terveyttä ei tuossa kyselyssä eritelty – merkittäväksi tekijäksi valitsi 15 %, ja 5 % katsoi kiusaamisen haitanneen opintojaan.

Myös vuoden 2017 Nuorisobarometrissä¹³ selvästi yleisin keskeyttämisyys oli väärä alavalinta: 56 % opinnot keskeyttäneistä barometrivastaajista piti sitä olennaisena. Sen jälkeen yleisimpiä tuossa aineistossa olivat kouluvihiytyys (33 %), se, ettei opetus vastannut odotuksia (32 %) ja se, että ”koulun ulkopuoliset asiat mietityttivät liikaa” (30 %). Terveysteen ja jaksamiseen liittyvät asiat tulevat Nuorisobarometrin tuloksissa eksplisiittisesti esille vasta kahdeksanneksi yleisimmässä vaihtoehdossa ”terveydelliset syyt” (20 %), vaikkakaan se, kuinka suurella todennäköisyydellä tuolloiset vastaajat ovat mieltäneet mielenterveyden ilmiöt kategoriaan kuuluviksi, ei tuloksista selviä.

Koska Nuorisobarometrin vastaajien enemmistö poimi vaikuttaviksi syiksi enintään kaksi, päättelivät tutkijat tuolloin, kuinka ”keskeyttämisen syy vaikuttaa siis usein olevan

¹¹ Sarasjärvi, Kiira & Murto, Virve (2020): Oppivelvollisuuden laajentaminen – avoin kysely peruskoulun ja toisen asteen opiskelijoille. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:21. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162267/OKM_2020_21.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹² Amisbarometri 2019: <https://sakkiry.fi/amisbarometri-2/>

¹³ Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim., 2018): *Opin polut ja pientareet*. Nuorisobarometri 2017. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2341-5568 (verkkajulkaisu), nro 58. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

yksittäinen, ei epämääräinen kasautuvien ongelmien vyyhti” (Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 45). Tässä käsillä olevassa kyselyssämme vastaajat kuitenkin valitsivat keskimäärin useampia syitä kuin barometreihin vastanneet, mutta myös tavalla, jossa päällimmäisenä nyt korostuivat mielenterveystekijöiden läsnäolo ja jaksamisen haasteet.

Näillä perusteilla voisikin päätyä päinvastaisiin johtopäätöksiin: keskeyttäminen vaikuttaisi kytkeytyvän monesti nimenomaan vyyhdin kaltaisiin tilanteisiin. Niissä kohtaavat toisensa yksilön psyykinen hauraus ja oppimisvaikeudet, vaikea perhetilanne ja taloudellisessa epävarmuudessa eläminen, oppilaitoksen riittämättömissä määrin tarjoama henkilökohtainen tuki ja sen mahdollisesti ongelmallinen toimintakulttuuri, kiusaaminen sekä yhteisöllisen kiinnittymisen heikkous. Jos useampi tällaisista voimavaroja kuluttavista tekijöistä osuu yhden nuoren kohdalle, on ymmärrettävää, että opiskelu tuntuu raskaalta – ja siihen tarvitaan tukea.

Oletettavaa kuitenkin on, että sekä OKM:n, Nuorisobarometrin että tämän raportin esiin nostamat näkökulmat ovat kaikki osaltaan tosia, ja erot tuloksissa heijastelevat ennen kaikkea aineiston, eli vastaajien valikoitumisen, eroja. Kohdennetun nuorisotyön piiristä on nyt onnistuttu tavoittamaan kyselyyn niitä vastaajia, joista puhelinhaastattelu¹⁴ kerättävä Nuorisobarometrin yleisotos ei ole saanut otetta ja joita OKM:n vain läsnäoleville oppilaille ja opiskelijoille suunnattu kysely ei yrittänytkään tavoittaa. Heidän kokemuksensa opiskelemisesta ja opintojen keskeyttämisestä ovat siten jääneet aiemmassa tutkimuksessa liian vähälle huomiolle.

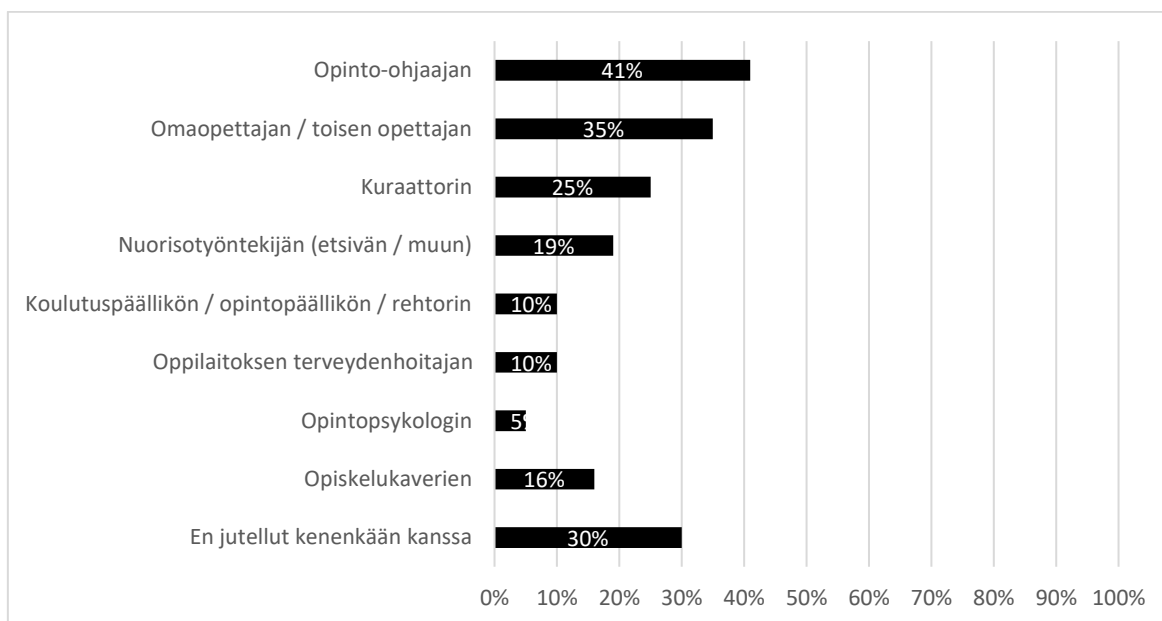
Joitakin yhtäläisyyksiä aiempaan tietoon on silti löydettävissä. Samoin kuin tässä selvityksessä on nähty, huomioivat myös Nuorisobarometrin tuloksia tarkastelleet tutkijat (Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 47), kuinka keskeyttämisensä jälkeen kokonaan koulutuksen ulkopuolelle jääneille nuorille väärän alan valinta tai se, etteivät opinnot olisi vastanneet heidän odotuksiaan, ovat olleet vähemmän merkittäviä keskeyttämissyitä. Barometrin tuloksissa näiden nuorten kohdalla muita yleisempiä ovat niiden sijaan olleet terveydelliset syyt, heikompi opintomotivaatio ja halu mennä heti töihin sekä opintoihin saadun tuen puute. Lisäksi Haapakorva, Ristikari ja Kiilakoski (2018, 176)¹⁵ tuovat barometrin yhteydessä rekisteriaineistojen avulla vakuuttavasti esiin, kuinka ”toisen asteen opintojen keskeyttämisen kasaantuminen on vahvasti yhteydessä mielenterveyden ongelmiin”.

¹⁴ On luultavaa, että puhelinhaastattelut saattavat tuntua etenkin monille vaikeassa tilanteessa eli koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleville nuorille kiusallisilta, ja etenkin arkaluontoiset mielenterveyskysymykset jäävät niissä siksi helposti paitsioon. Tämä onkin huomioitu myös Nuorisobarometrien toteutuksessa, ja ns. erillisnäytteen haastatteluaineistoa työn ja koulutuksen ulkopuolisilta nuorilta on kerätty etsivien nuorisotyöntekijöiden avulla (ks. Gretscher & Myllyniemi 2017). Erillisnäytteestä julkaistuissa materiaaleissa ei kuitenkaan valitettavasti ole verrokkia juuri vuoden 2017 Nuorisobarometrin keskeyttämisen syitä käsitelleelle aineistolle.

¹⁵ Haapakorva, Pasi & Ristikari, Tiina & Kiilakoski, Tomi: *Toisen asteen opintojen keskeyttämisen taustatekijöitä*. Teoksessa Pekkarinen ym. (toim., 2018): *Opin polut ja pientareet*. Nuorisobarometri 2017.

3. Oppilaitoksessa saatu tuki

3.1. Kenen kanssa oppilaitoksessa on keskusteltu

Kuvio 5. Kaikki vastaukset kysymykseen ”Ennen kuin opinnot keskeytyivät, juttelitko opintojen keskeytymiseen vaikuttaneista asioista jonkun henkilön kanssa oppilaitoksessa? (Voit valita useamman vaihtoehdon, jos juttelit monen ihmisen kanssa)”. (vastaajien määrä: 164, vastausten lukumäärä: 317)

Kyselyssä kysyttiin monivalintakysymyksellä keskeytymiseen vaikuttaneiden syiden ohella myös sitä, keiden kanssa nuori oli keskustellut oppilaitoksessa ennen opintojen keskeytymistä. Tarkoituksena oli mahdollistaa sen tarkasteleminen, kuinka opintojen tuki ja ohjaus on toteutunut ja tavoittanut vastaajat tilanteessa, jossa hyvin suurella todennäköisyydellä on ollut korostunut tarve henkilökohtaiselle tuelle ja ohjauskeskusteluille. Kyselyn 164 vastaajaa valitsivat tässä kohdin yhteensä 317 vastausta, jotka noudattelivat hyvin samantilaista linjaa riippumatta alueesta, paikkakunnan koosta tai siitä, oliko nuori opiskellut ammatillisessa oppilaitoksessa, lukiossa vai korkeakoulussa.

Kaikkiaan peräti 30 % koulutuksensa keskeyttäneistä vastaajista (49 hlöä) ei ollut keskustellut keskeyttämisen syistä kenenkään kanssa oppilaitoksessa. Vastanneista 25 % oli tavannut yhtä henkilöä, 20 % oli käynyt asioita läpi kahden eri henkilön ja loput 25 % kolmen tai useamman henkilön kanssa. Kenenkään kanssa keskustelemattomuus oli hieman yleisempää lukiossa (35 %) kuin ammatillisessa oppilaitoksessa (27 %). Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelleet olivat myös yleisesti ottaen keskustelleet keskimäärin hieman useamman henkilön kanssa. Erityisen huomiota herättävää tuloksissa tässä esitetyn taulukon

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

ulkopuolelta on, että kaikista puolen vuoden sisällä opintojen alkamisesta ne keskeyttäneistä nuorista peräti 41 % ei ollut keskustellut kenenkään kanssa.

Yleisin keskustelukumppani oppilaitoksessa on ollut opinto-ohjaaja. Hänen kanssaan oli keskustellut yhteensä 41 % kaikista vastaajista ja liki 60 % niistä, jotka ylipäänsä olivat tavanneet jotakuta keskeyttämiseensä liittyvien kysymysten suhteen¹⁶. Opettajan kanssa oli keskustellut yhteensä 35 % ja kuraattorin kanssa 25 % kaikista vastaajista. Lisäksi ehkä hieman yllättäenkin lähes joka viides, 19 %, oli keskustellut jo ennen keskeyttämistään myös nuorisotyöntekijän kanssa. Tämä on selvästi suurempi osuus kuin esimerkiksi koulutuspäällikön, opintopäällikön tai rehtorin (10 %) tai oppilaitoksen terveydenhoitajan (10 %) kanssa keskustelleiden määrä.

Silmäänpistäväntä aineistossa on opintopsykologin kanssa ennen keskeyttämistä keskustelleiden marginaalinen osuus: vain alle 5 % vastaajista (n=8) oli tavannut opintopsykologia keskeyttämiseen liittyneiden syiden merkeissä. Palveluvaje on huolestuttava – etenkin, kun otetaan huomioon ne tekijät, jotka tässä kyselyssä osoittautuivat vastaajien kokemuksen mukaan eniten keskeyttämiseen vaikuttaneiksi: mielenterveyden ja jaksamisen haasteet sekä opiskelun tuntuminen liian vaikealta tai raskaalta. Avovastauksista ei kuitenkaan saada juuri lisävalaistusta asiaan, sillä psykologi esiintyy niissä vain yhden kerran, eikä niinkään mairittelevassa valossa: opintonsa vuonna 2017 tai sitä aiemmin keskeyttänyt nuori kertoo, kuinka *”pyysin pääsyä opintopsykologin puheille mutta odotusaika oli liian pitkä”*.

Kyselyn tuloksista voidaan havaita, mitä käytännössä tarkoittaa tilanne, joka on todettu THL:n tuoreessa toisen asteen opiskeluhuollon psykologityötä käsittelevässä raportissa¹⁷: ”Työn vaihtelevat edellytykset, erityisesti vastuuopiskelijoiden suuri määrä, hankaloittaa työn tarkoituksenmukaista toteuttamista ja heikentää psykologipalvelujen saatavuutta”. Huomattava osa psykologeista joutuu jakamaan työpanoksensa jopa kolmenkin eri koulutusasteen (toisen asteen lisäksi esi- ja perusopetuksen) ja useamman eri toimipisteen kesken. Tämän seurauksena opiskelijan mahdollisuudet saada henkilökohtaista, kyseessä olevaan oppilaitosympäristöön räätälöityä tukea psykologilta riippuvat suurella määrällä alueesta ja oppilaitoksesta. Myös opiskeluterveydenhuollon heikon lääkäritilanteen ja monialaisen yhteistyön suoranaisten toimimattomuuden katsottiin hankaloittavan psykologisen avun järjestämistä (Hietanen-Peltola ym. 2019a, 11).

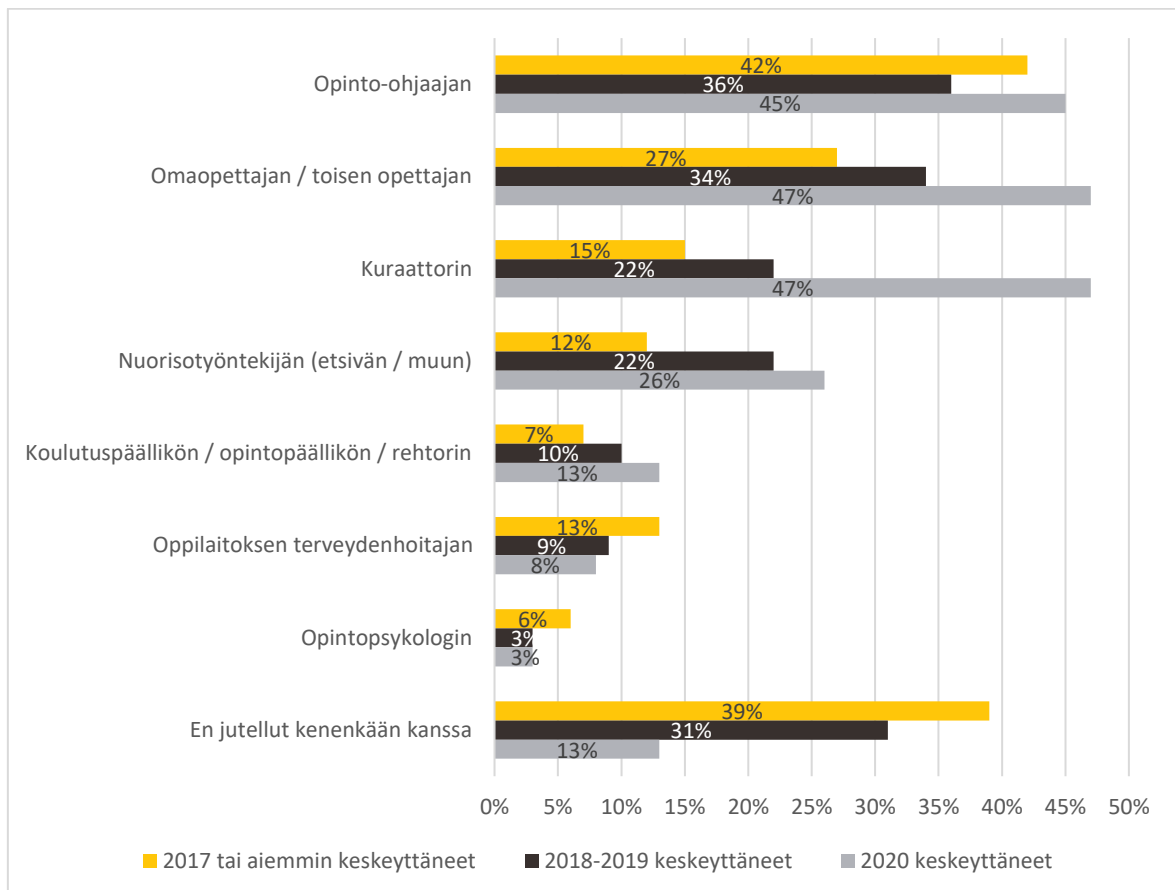
Hienoista syytä optimismille saattaa tuloksista löytää, mikäli tarkastellaan vastauksia sen mukaan, milloin vastaajan opinnot ovat keskeytyneet (ks. kuvio 6): vuonna 2020

¹⁶ Mielenkiintoista on, että vaikka nuori olisi valinnut keskeyttämiseensä yhdeksi syyksi sen, että ”ala ei tuntunut oikealta”, silti opinto-ohjaajan kanssa keskustelleiden osuus ei heidänkään osaltaan ole sen suurempi kuin 46 %. Yli puolet heistäkin olisi siis ilmeisesti poistunut oppilaitoksen kirjoilta saamatta asiaankuuluvaa ohjausta uuden, paremmin soveltuvan alan tai oppilaitoksen löytämiseksi.

¹⁷ Hietanen-Peltola Marke & Vaara Sarianna & Laitinen Kristiina (2019a): *”Yksi psykologi ei voi tehdä kolmen psykologin työtä.” – opiskeluhuollon seurannan tuloksia psykologityöstä toisen asteen oppilaitoksissa*. Tutkimuksesta tiiviisti 54/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-447-9>

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

keskeyttäneet ovat nimittäin keskustelleet huomattavasti aiempina vuosina keskeyttäneitä useammin etenkin opettajan tai kuraattorin kanssa, ja heidän joukossaan on selvästi vähemmän niitä, jotka eivät ole keskustelleet kenenkään kanssa. Psykologin kanssa keskusteluiden osuudet ovat tosin laskeneet entisestään. Tuloksia tulkittaessa tulee kuitenkin muistaa vastaajien valikoituminen aineistoon, sillä näiltä osin yllä esitetyt lukemat todennäköisesti heijastelevat sitä, keitä nyt hyödynnetyin metodein on ollut mahdollista tavoittaa.

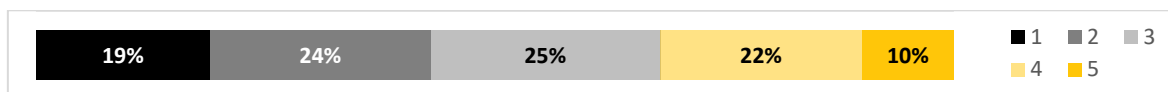

Kuvio 6. Keskustelukumppaneita oppilaitoksessa opintojen keskeytymisvuoden perusteella

On todennäköistä, että vuonna 2017 tai aiemmin keskeyttäneiden ryhmään on valikoitunut enemmän sellaisia nuoria, jotka ovat välittömästi opintojen keskeytymisen jälkeen päätyneet moninaisten, usein sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvien haasteidensa takia hie-man kauemmas palveluista. Tuolloin myös polku koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevia tukevien palveluiden piiriin on ollut mutkikkaampi. Vuonna 2020 opinnot keskeyttä-neistä kyselyyn taas ovat vastanneet tällä erää ne nuoret, jotka ovat saapuneet koulutuk-sesta suhteellisen nopeasti kohdennettuun nuorisotyöhön, etsivän nuorisotyöntekijän oh-jaukseen ja/tai työpajatoimintaan. Osaa heistä on epäilemättä ohjattu oppilaitoksesta kes-kustelemaan etsivän nuorisotyöntekijän kanssa nuorisolain mukaisesti, ja heissä on siis enemmän niitä, jotka oppilaitos ja nuorisotyö on keskeytymisen yhteydessä onnistuneesti tavoittanut. Joka tapauksessa monelle nuorelle näyttää jääneen opintojen keskeytymisestä

kokemus, etteivät he tulleet oppilaitoksessa tuolloin kohdatuiksi.

3.2. Nuorten arviot oppilaitoksessa annetun tuen hyödyllisyydestä

Kuvio 7. "Koitko, että keskustelu tämän henkilön (tai näiden henkilöiden kanssa) auttoi sinua? (1=ei auttanut ollenkaan, 5=auttoi erittäin paljon)"

Kaikki ne, jotka olivat keskustelleet oppilaitoksessa jonkun kanssa (eli 70 % vastaajista, n=115) saivat vastattavakseen myös kysymyksen siitä, kokivatko keskustelun tämän henkilön (tai näiden henkilöiden) kanssa auttaneen. Avun toimivuutta arvioitiin asteikolla 1–5 (1 = "ei auttanut ollenkaan", 5 = "auttoi erittäin paljon"). Keskiarvoksi saadulle keskusteluvulle tuli 2,8. Vastaajat kallistuivat siis hienoisesti siihen suuntaan, ettei keskustelusta olisi ollut kovin paljon hyötyä. Hajonta vastauksissa kuitenkin oli huomattava, eikä annettujen arvosanojen takaa vaikuttaisi löytyvän mitään selkeää loogista rakennetta, joka yhdistyisi kyselyn taustamuuttujiin tai muihin vastauksiin. Lukiossa opiskelleet olivat aavistuksen kriittisempiä saamansa avun suhteen (vastausten ka lukiossa opiskelleilta 2,8 ja ammatillisen opiskelijoilta 2,82), mutta kaikkiaan nämä erot jäävät silti pieniksi. Vain 32 % kaikista vastaajista koki keskustelun auttaneen heitä merkittävässä määrin (kuvion 7. arvot 4 tai 5).

Mielenkiintoista on, että se kenen kanssa oppilaitoksessa on keskusteltu, vaikuttaa tiettyissä tapauksissa olevan yhteydessä siihen, kuinka toimivaksi nuo keskustelut on arvioitu. Mikäli nuori on keskustellut muiden työntekijäryhmien ohella nuorisotyöntekijän kanssa (n=31), on vastausten keskiarvo 3,6¹⁸: keskustelujen on koettu auttaneen jonkin verran¹⁹. Mikäli nuori on tavannut opintopsykologia (n=8), tulee vastausten keskiarvoksi vain 1,9, eli keskustelut on koettu vain vähäisessä määrin hyödyllisiksi. Muilla työntekijäryhmillä ei ole vastaavaa havaittavissa olevaa vaikutusta nuorten tekemiin arvioihin.

Tulosten huolestuttavuutta ei voi korostaa liiaksi. Melkein kolmasosa näistä koulutuksensa keskeyttäneistä, joiden joukossa siis oli paljon huonovointisuudesta sekä ongelmien ja keskeytysten moninkertaistumisesta kärsiviä, ei jutellut keskeyttämiseen johtaneista syistä oppilaitoksessa yhtään kenenkään – ei edes opiskelukaveriensa – kanssa. Ani harva

¹⁸ Tulokseen saattaa osin vaikuttaa vastaajien valikoituminen: heistä ainakin osa on nuoria, jotka ovat sittemmin omasta vapaaehtoisesta päätöksestään siirtyneet nuorisotyön piiriin, ja joilla voi siksi olettaakin olevan nuorisotyöstä positiivisia kokemuksia. Mikäli joku olisi suuresti pettynyt esimerkiksi etsivän nuorisotyöntekijän toimintaan opiskelut keskeyttäessään, ei olisi niin todennäköistä, että hänet olisi nyt tavoitettu tämän kyselyn vastaajaksi.

¹⁹ Yksikään vastaaja ei kuitenkaan ollut tavannut oppilaitoksessa pelkästään nuorisotyöntekijää keskeyttämisen yhteydessä. Mikäli häntä oli tavattu, olivat muut nuoren keskustelukumppanit liki kaikissa tapauksissa joko opettajia tai opinto-ohjaajia, tai harvinaisemmin, koulukuraattoreita.

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

konsultoi tilanteessa, tai oli onnistuneesti päässyt konsultoimaan, opiskelijahuollon psykologia. Opinto-ohjaajan kanssa oli keskustellut alle puolet, vaikka monella oli myös kokemus väärän alan opiskelemisesta. Suurin osa oppilaitoksessa keskusteluapua saaneistakaan ei katsonut siitä juuri hyötynensä.

Onkin syytä tarkastella kriittisesti ohjauksen ja opiskelijahuollon toimivuutta ja prosessien toteutumista. On pidettävä huomattavasti nykyistä paremmin huolta siitä, etteivät kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevat ja eniten tuentarpeiset nuoret pääse katoamaan oppilaitoksen opiskelijalistoilta ilman, että heitä tavoitellaan aktiivisesti oppilaitoksen toimesta. Kuten myös THL²⁰ on opiskeluhuoltoa tarkastellessaan tuonut painokkaasti esiin, on sen kehittämiseen panostettava lisäämällä henkilöstöresursseja, kouluttamalla lainmuokauskaisten toimintatapojen pariin ja luomalla vahvempia valtakunnallisia linjauksia yhteisistä käytännöistä. Selvästikin ”opiskeluhuollon seuranta tulee kehittää siten, että jatkossa olisi mahdollista saada myös alueellista tietoa opiskeluhuollon toiminnasta. Tämä tukisi myös opiskeluhuollon suunnitelmallista valvontaa.” (Hietanen-Peltola ym. 2019b, 13)

4. Nuorten oma ääni: kokemuksia, toiveita ja terveisiä

4.1. Kokemukset oppilaitoksen tarjoamasta ohjauksesta ja tuesta

Avoimella kysymyksellä kartoitettiin nuorten kokemuksia ja arvioita oppilaitoksesta saamastaan tuesta. **Useimmin toistuva vastaus on, ettei nuori ole saanut tukea lainkaan.** Useimmat näistä avokysymykseen vastanneista ovat valinneet aiempaan kysymykseen ”Ennen kuin opinnot keskeytyivät, juttelitko opintojen keskeytymiseen vaikuttaneista asioista jonkun henkilön kanssa oppilaitoksessa?” vastausvaihtoehdon ”En jutellut kenenkään kanssa”, eli he eivät jutelleet keskeyttämisestä edes opiskelukaveriensa kanssa. Osa nuorista kertoo, ettei ole saanut tukea yrityksistään huolimatta. Tämä on erityisen huolestuttavaa. **Kyselyn perusteella nuoret kokevat oppilaitosten tuki- ja ohjauspalveluiden saatavuuden varsin heikoksi.**

”En saanut mitään tukea tai apua.”

”En mitään.”

²⁰ Hietanen-Peltola, Marke & Vaara, Sarianna & Laitinen, Kristiina (2019b): *”Meillä ei toistaiseksi ole järjestetty tätä lain vaatimalla tavalla.” Opiskeluhuollon seurannan tuloksia kuraattorityöstä toisen asteen oppilaitoksissa.* Tutkimuksesta tiiviisti 55/2019. Terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-448-6>

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

"En saanut tukea, vaikka monesti pyysin."

"Tukiasiat ei tullu juuri ilmi lukiossa ja sitä oli vaikea saada, koska se asia oli liian vähän esillä."

"En juuri mitään. Opinto-ohjaajille tai opettajille ei riittänyt aikoja, terveydenhuollossa ei otettu asiaan kantaa. Hyvin huono."

"Opon olisi pitänyt ottaa minut vastaan ja vastata kysymyksiini, mutta hänen juttusilleen en päässyt ollenkaan, vaikka kävin ovella ja laitoin viestiäkin, ei minua otettu vastaan."

"Koulun apu oli vähäistä. Mitään ei oikein koskaan pystytty tekemään. Minut erotettiin sairaaloman aikana äkillisesti."

Yleistä on myös, että nuori on kyllä saanut oppilaitoksesta tukea, mutta ei ole kokenut sitä riittäväksi. Tämä kuvastaa nuorten haasteellisia tilanteita ja monialaisten palveluiden tarpeita. Monialaisen yhteistyön tärkeys ja sen käytännön puutteet nousevat esille.

"Sain joustavaa opetusta, mutta se ei riittänyt sen hetkiseen mielentilaani."

"Välillä sai tukea hetkellisesti, jos ei onnistunu nouseen heti suosta, ei oikein apuakaan tullu. Välillä ei ollenkaan."

"Oppimisvaikeudet huomioitiin, muttei tuki niihin ollut riittävä suuren luokkakoon takia."

"Opettajani oli erittäin epäasiallinen. Kuraattori auttoi kuitenkin eroprosessissa hyvin ja nuorisopajan työntekijä soitti koulun lopettamisen jälkeen. Jäin kuitenkin tuolloin sairaalomalalle."

"Keskustelua, mikä ei ole riittävää missään nimessä."

"Keskustelua opettajien kanssa kaikesta minkälaista apua tarvin, mutta ne ei oikeen toteutuneet."

Toisaalta moni nuori kertoo saaneensa oppilaitoksesta myös hyvää ja riittävää tukea esimerkiksi opinto-ohjaajalta, kuraattorilta tai opettajalta. Osa vastauksista kuvastaa siis tarpeisiin vastaavaa tukea ja toimivia palveluita. Joissakin vastauksissa tuodaan esille, miten tuesta huolimatta on päädytty keskeyttämään opinnot.

"Kuraattoria pääsi näkemään kahden kesken, se toimi hyvin."

"Hjälp av studiehandedaren."

"Sain opiskeluun kaiken mahdollisen tuen. Erityisopettajan tapaamiset viikottain, joissa tehtiin yhdessä tehtäviä, lisäaikaa tehtäviin ja keskusteluaikaa niin paljon kuin tarvitsin."

"Puhumistukea, sain opettajan kautta yhteyttä muihin mielenterveyspalveluihin."

"Opinnot eivät sujuneet kunnolla, joten keskeyttäminen ja koulusta eroaminen tulivat ajankohtaisiksi. Oma opettaja ja koulutuspäällikkö olivat hyvin ymmärtäväisiä ja tukivat prosessissa."

"Sain ihan hyviä neuvoja ja tukea tulevaisuudelle, mutta silti monet kehottivat koulua ennen töitä. Joillekin se sopii, mutta me ollaan kaikki erilaisia, ja itse koen tällä hetkellä työn tärkeämmäksi kuin koulun. Opin asiat paremmin käytännön kautta."

Osa vastaajista kertoo, että on saanut tai olisi voinut saada tukea, mutta ei ole kyennyt sitä eri syistä ottamaan vastaan. Myös nämä vastaukset kuvastavat opiskelijoiden haasteellisia tilanteita ja monialaisen tuen tarpeita.

"Sain tiivistä tukea opiskeluuni sekä arkielämän asioihin. Tuki oli hyvää ja tarpeellista, mutta en osannut itse vastaanottaa saamaani tukea oikealla tavalla.

"Koen että sain oppilaitoksessani erittäin paljon apua henkilökunnalta, mutta en ollut koulussa päivääkään selvinpäin, niin en yksinkertaisesti pystynyt opiskelemaan ja pysymään muiden tahdissa."

4.2. Toiveet tarjottavasta tuesta

Avoimella kysymyksellä haettiin tietoa siitä, millaista tukea nuoret olisivat toivoneet saavansa ja millaista tukea he olisivat keskeyttämisvaarassa ollessaan mielestään tarvitsevat. **Useat vastaukset kertovat oppilaitosten tuki- ja ohjauspalveluiden pitkistä jonoista ja heikosta saatavuudesta.** Moni nuori kuvaa, että olisi tarvinnut erityisesti opinto-ohjausta ja opintopsykologin palveluja:

"Pyysin pääsyä opintopsykologin puheille, mutta odotusaika oli liian pitkä."

"Opon olisi pitänyt ottaa minut vastaan ja vastata kysymyksiini, mutta hänen juttusilleen en päässyt ollenkaan, vaikka kävin ovella ja laitoin viestiäkin, ei minua otettu vastaan..."

"Edes puhelinnumerot opinto-ohjaajille olisivat olleet plussaa."

"Paljon, paljon aikaisemmin henkilökohtaisen tuen suunnitelman, tiedon, että koulussa on edes avoin, miten sinne avoimeen mennään edes ja onko joku musta vastuussa. Tai edes sitä, että kuraattori muistaa, kuka mä olen."

Moni nuori kuvaa tarvettaan henkilökohtaiseen tukeen oppimisessa ja nykyistä yksilöllisempään opetukseen. Ilman riittävää tukea he ovat kokeneet opiskelun liian vaikeaksi. Myös itsenäisen opiskelun haasteellisuus nousee esille. Osa nuorista toivoo mahdollisuutta opetella asioita tuetusti ja edetä omassa tahdissa sekä enemmän aikaa oppimiseen. Kyse on siitä, miten opetus järjestetään ja millaiset mahdollisuudet yksilölliseen oppimisen tukeen se tarjoaa. Osalla nuorista on taustallaan varmasti myös oppimisvaikeuksia ja muita oppimiseen liittyviä haasteita, joihin he eivät nyt saa riittävästi tukea.

"Yksilöllistä huomiointia oppimiseen. Ja sen toteuttamista. Jäin usein tunnin jälkeen puhumaan opettajalle kaikki, mikä jäi epäselväksi. Aina ei ope kerennyt."

"Tukea siihen, että koulunkäynti oli vaikeaa, joten suoriuduin muista jäljessä, eli oisin tarvinnut enemmän apua ja aikaa."

"Oppimiseen liittyvää tukea etenkin kielellisiä kouluaineissa."

"Tukea enemmän opiskelussa ja neuvontaa henkilökohtaisemmin."

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

"Useampi opettaja luokkaan. Meillä oli 1,2,3 vuosien opiskelijoilla yhteensä 2 opettajaa, mikä oli aivan liian vähän. Apua ei saanut, kun sitä tarvi, eli piti joka päivä odottaa kauan, kun ei päässyt tehtävissä eteenpäin. Ja minä tarvitsin koko ajan apua, koska diagnosoimaton keskittymishäiriö. Päivät pitkät vain istuin siellä ja odotin, että opettaja tulee auttamaan. Sitten minua kritisoi siinä, kun vain istuin siellä, kun en päässyt tehtävissä eteenpäin."

"Että olisi ollut enemmän ryhmä, jonka kanssa tehdä (ns. normaaleja koulupäiviä). Itsenäinen opiskelu vaikeaa."

"Tukiopetus tai joustava opetussuunnitelma."

"Vähemmän lukemista, enemmän mun kohdalla käytäntöä."

"-- että olisin saanut erityisopelta henkilökohtaisesti apua niinkun aiempina vuosina."

Osa nuorista toivoo heidän elämäntilanteidensa kokonaisvaltaista huomiointia, ja sitä, että heidät kohdataan ja he tulevat kuulluksi. Tämä voi tarkoittaa myös yleistä tukea jakamiseen, joustavia käytäntöjä tai esimerkiksi sosiaalisten suhteiden ja yhteisöllisyyden tukemista.

"Opettaja olisi voinut enemmän kuunnella ja tukea koulussa opiskelun ohella."

"Kuuntelemista."

"Ymmärrystä omaan elämäntilanteeseeni."

"Että oltaisiin kuunneltu paremmin oppilaan tarpeita ja jaksamista ja muita ongelmia, jotka vaikuttivat opiskeluun."

"Tukea jaksamiseen."

"Ryhmiä yksinäisille opiskelijoille, varsinkin uuspaikkakuntalaisille."

"Ois saanu tehdä etänä päivinä, ku ei vaan pystynyt lähtee kouluun."

Esille nousee myös tarve monialaisille palveluille ja verkostoyhteistyölle muun palvelujärjestelmän kanssa. Tuen tarpeet liittyvät erityisesti mielenterveyteen ja mielenterveyspalveluihin. Nuoret toivovat oppilaitoksista tietoa, tukea ja ohjausta muissa palveluissa asioimiseen. Nuorten kokemusten mukaan tämä yhteistyö on ollut riittämätöntä. Kyse on varmasti myös mielenterveyspalveluiden heikosta saatavuudesta ja niiden puutteista.

"Bekräftande terapi från annan instans."

"Helpompi pääsy julkisiin terveyspalveluihin (kesti kuukausia)."

"Mielenterveysongelmien huomioimiseen sairautena, joita ei todellakaan valita itse. -- Paremmin ohjausta avun piiriin --. Sekä tietoa saatavilla olevista mielenterveyspalveluista."

"Olisin toivonut kunnon apua mielenterveyteen hakeutuessani apuun."

"En ole ikinä olettanut saavani oikeanlaista apua oppilaitoksista. Opiskellessani on tuntunut, ettei yhdessäkään oppilaitoksessa välitetä opiskelijoiden henkisestä hyvinvoinnista sen vertaa, että mielenterveyden arvo olisi opiskelua tärkeämpi, ennekuin arvosanat laskee. Joissain

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

kouluissa ei edes silloin. Tuntuu kuin sitä ei voisi kouluilta vaatia. Toivoisin oppilaitosten hakevan laajemmin, myös vahvistavansa kontakteja mielenterveyspoliklinikoille ja perehtyvän tarjoamaan erilaisia keinoja tasapainoiseen kouluarkeen (esim. Miten lievittää koulustressiä/ välttää burnout) ja koulujen olevan avoimempia asian suhteen. Tämä olisi helpottanut omaa oloani."

Jotkut nuoret tuovat vastauksissaan esille myös päihdeongelmansa. On selvää, että päihdeidenkäyttö tulee saada hallintaan, ennen kuin opiskelu on mahdollista – ja tähän nuoret tarvitsevat nykyistä vahvempaa tukea ja palveluihin ohjaamista:

"Parempia vaihtoehtoja. Jonku luotettavan aikuisen, joka olis puuttunut päihdeiden käyttöön. Tukea päihdeiden lopettamiseen ja itsetunnon kohentamiseen."

"Henkilökunta auttoi minua niin hyvin kuin pystyi, mutta he eivät ole oikeita henkilöitä auttamaan päihdeongelmaista."

4.3. Nuorten terveisiä päättäjille

Kyselyn lopussa nuorille annettiin vapaa sana kertoa vielä näkemyksiään opiskelemiseen, keskeyttämiseen tai esimerkiksi oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyen sekä mahdollisuus lähettää terveisiä päättäjille. Vastauksista nousi kolme keskeistä teemaa. Nuoret peräänkuuluttavat yksilöllistä tukea oppimiseen, koulukiusaamisen estämistä sekä nuorten syrjäytymisen ehkäisemistä.

Tukea opiskeluun!

"Ihmisiä on moneen junaan. Pikkuhiljaa olisi hyvä alkaa laittaa asioita sille mallille, että myös ne opiskelijat, joilla on oppimis- ja lukivaikeuksia, saisivat tukea opiskeluun eivätkä vain voivotteluja ja valituksia."

"Mun mielestä oppivelvollisuutta ei tarvi laajentaa. Ei meistä kaikista ole koulun penkille. Ja jos oppivelvollisuutta laajennetaan, niin silloin pitää saada myös enemmän opetusta. Asiat täytyy käydä läpi niin, että kaikki oppii. Sillon lähtee mielenkiinto, jos koulussa käydään vaan pakolliset asiat nopiasti läpi ja loput tehdään kotona itsenäisesti. Jotku oppii noin, jotku taas ei. Mutta en tietenkään voi puhua näistä asioista kuin oman kokemuksen perusteella! Enkä todellakaan ole koulunkäyntiä vastaan. Haluaisin kysyä, että miksi oppivelvollisuutta pitäis laajentaa?"

Stop koulukiusaamiselle!

"Toivoisin jokaiselta ymmärrystä asiaan enemmän, kun koulun keskeytymistä ns. hävetään liikaa ja monet ajattelevat sen epäonnistumisen tunteena. Apua enemmän tarjolle, koulussa sitä olisi esillä paremmin. Opiskelijat kuuluviin oman fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden tilansa kanssa. Koulukiusaamisesta puhuminen (oikea ja väärä, kiusaamisen vaikutus kiusatun elämään yms.), joka rohkaisisi kiusattuja kertomaan tilanteensa paremmin. Kiusaaja tarvitsee myös apua!"

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

"Vähän voisi keskittyä paremmin siihen, kuinka opettajat kohtelevat opiskelijoita ja kuinka he puuttuvat kiusaamistilanteisiin. Ei ole mukava opiskelijan katsoa sivusta, kun jotain kiusataan eikä opettajat edes puutu siihen, vaikka heille sanottaisiin siitä tai näkisivät kiusaamista."

Nuorten syrjäytyminen ehkäistävä!

"Opiskelijoiden hyvinvointiin täytyisi ehkä kiinnittää enemmän huomiota, ja ongelmiin puuttua sekä tarjota apua herkemmin."

"Skolpersonalen är för ointresserad av de studerande och läroplaner är för strängt gjorda för utbildare."

"Enemmän apua niille, jotka sitä tarvivat. Omat opintopolut on mielestäni hyvä idea, kunhan oppilaat saavat tukea tarvittaessa."

"Opintojen keskeyttäneitä ahdistuksen-masennuksen-paniikin takia ei saisi painostaa liikaa menemään heti takaisin kouluun. Se ei auta yhtään, koska se ahdistus ei katoa parissa viikossa/kuukaudessa, ehkä ikinä. Ja siitä tulee vaan lisää painetta ja pahaa mieltä, kun haluaisi osata opiskella niin kuin muut."

"Vaikka nuori vaikuttaa itsenäiseltä ja että homma on hanskassa, silti ei asiat välttämättä ole niin. Ite nyt en edes näyttänyt siltä, että homma olis kasassa. Mutta mun mielestä niihin moniin kertoihin, kun oli päihtyneenä koulussa, tai pahassa krapulassa. Olis pitänyt puuttua. Itse en osannu hakea apua. En tiedä mistä ois voinu saada apua. Olin aivan yksin, vaikka ympärillä oli joitain ihmisiä. Mutta ei ne auttaa halunnu."

"Nuorten syrjäytymiseen, päihteiden käyttöön ja niiden ehkäisyyn voitaisiin panostaa vielä enemmän."

5. Johtopäätöksiä

Olemme kysyneet, miten koulutuspoluilta jossain vaiheessa syrjäraiteelle kulkeutuneet etsivän nuorisotyön ja työpajojen nuoret nyt näkevät keskeyttämiseen johtaneet syyt ja saamansa tuen sekä sen, millaista tukea he keskeyttämistilanteessa olisivat tarvinneet. Miten nuorten opiskelunvalmiudet sekä oppilaitosten ja muun palvelujärjestelmän tarjoama tuki kohtaavat? Nuorten kokemusten kautta olemme pyrkineet löytämään keinoja ja ratkaisuja siihen, miten nuoria voitaisiin tukea nykyistä vahvemmin ja miten koulutuksen keskeyttämistä voitaisiin paremmin ehkäistä. Tämä edistäisi myös oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteita.

Tällä kyselyllä olemme tavoittaneet niitä nuoria, jotka ovat keskeyttäneet opintonsa ilman selkeää suunnitelmaa esimerkiksi opintoalan vaihtamisesta. **Kysely osoittaa, että näillä nuorilla on arjessaan useita haasteita ja heidän tuentarpeensa ovat moninaisia.** Kyselyajankohtana nuoret olivat etsivän nuorisotyön tai työpajatoiminnan piirissä, ja nuoret tavoitettiin vastaamaan kyselyyn näiden palveluiden ammattilaisten avulla. Ilman heidän tukeaan näitä nuoria olisi ollut haasteellista tavoittaa. Kohderyhmän erityisyydestä kertoo myös

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

se, että kyselyyn vastanneista nuorista noin puolet on keskeyttänyt opintonsa useammin kuin kerran, osa jopa useaan otteeseen:

”Mulla on Valma keskeytynyt kolmena syksynä silloin peräkkäin ja sit ammatti- ja aikuisopiston kotityö- ja puhdistuspalvelun perustutkinto jäi kesken (vuoden kerkesin käymään sitä).”

Vaikka kyselyn aineisto on pieni, eikä tuloksia voida yleistää koskemaan kaikkia opintonsa keskeyttäneitä, uskomme tulosten valottavan koulutuksensa useaan kertaan keskeyttäneiden ja monin tavoin haasteellisessa elämäntilanteessa olevien nuorten kokemuksia ja tuentarpeita. Näiden nuorten kokemuksia kohtaamattomuudesta ja ilman palveluita jäämisestä ei saa ohittaa.

Kyselytulokset kertovat siitä, että nuorilla on kyllä halua ja motivaatiota kouluttautua, ja he myös hakeutuvat opiskelemaan. Keskeyttämisissä on usein kyse siitä, etteivät nuoren voimavarat riitä opiskeluun. Keskeyttämiset liittyvät myös siihen, että nuoret kokevat opinnot liian vaikeiksi. **Keskeyttämisten taustalla voi tällöin olla jo perusopetuksessa syntyneitä puutteita oppimisvalmiuksissa ja osaamisessa sekä oppimisvaikeuksia, joihin nuoret eivät saa tarpeeksi tukea.**

Kyselyn perusteella mielenterveyteen liittyvät tekijät ovat usein koulutuksen keskeyttämisen taustalla. Kyselyyn vastanneista nuorista lähes neljä viidestä katsoi ”mielenterveyden ja jaksamisen haasteiden” olevan yksi opintojensa keskeytymiseen vaikuttanut tekijä. Mielenterveyteen liittyvät kysymykset kytkeytyvät myös opintojen haasteellisiksi kokemiin. Lähes puolet vastaajista valitsi keskeyttämissyiksi sekä ”mielenterveyden ja jaksamisen haasteet” että ”opiskeleminen tuntui liian vaikealta ja raskaalta” -vaihtoehdot.

”Mental ohälsa gjorde studier omöjliga och skulder från studietiden ligger ännu på 2 år senare.”

Pelkkä väärän alan valinta ei puolestaan selitä opintojen keskeyttämistä. Niistäkin, jotka kokivat olleensa väärällä alalla, reilu 70 % piti myös mielenterveyden ja jaksamisen haasteita keskeyttämiseensä vaikuttaneina syinä. Sama koskee raha- ja toimeentulovaikeuksia. Joka neljäs valitsi ne yhdeksi keskeyttämissyiksi, mutta usein niiden lisäksi myös mielenterveyden ja jaksamisen haasteet sekä vaikean elämäntilanteen perheen ja läheisten kanssa. Kyse on siis useista toisiinsa kietoutuneista haasteista. Koulutuksen keskeyttämisen taustalla on monen nuoren kohdalla myös sosiaaliin suhteisiin liittyviä syitä, kuten vaikea elämäntilanne perheen ja läheisten kanssa, haasteet tulla toimeen joidenkin oppilaitoksen ihmisten kanssa sekä kokemukset kiusatuksi, häirityksi tai syrjityksi tulemisesta.

Nuorten kokemukset kertovat, että oppilaitosten tuki- ja ohjauspalveluiden sekä mielenterveyspalveluiden saatavuudessa on suuria vajeita. Opiskeluhooltoon ja opinto-ohjaukseen sekä mielenterveyspalveluihin on resursoitava nykyistä selvästi enemmän. Kyselytulokset vahvistavat näkemystä, ettei oppivelvollisuuden laajentaminen ole vain koulutuspoliittinen kysymys. **Jotta nuorten hyvinvointia voidaan vahvistaa ja opintojen läpäisyä lisätä, on tämänhetkiset palvelupuutteet erityisesti nuorten hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistämisen osalta paikattava.** On myös tuettava nuorten sosiaalisia suhteita, ehkäistävä

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

kiusaamista ja lisättävä oppilaitosten yhteisöllistä toimintaa. Tässä tulee hyödyntää nuorisotyön ammattilaisia ja osaamista.

Jatkossa on kohdistettava erityistä huomiota niihin nuoriin, jotka oppivelvollisuuden mahdollisesta laajentamisesta sekä tuesta ja ohjauksesta huolimatta keskeyttävät opintonsa tai mahdollisesti jäävät kirjoille oppilaitokseen ilman, että opinnot edistyvät suunnitelmien mukaisesti. Oppivelvollisuuden uudistuksen seuranta tulee tehdä säännöllisesti kiinnittäen erityistä huomiota niihin nuoriin, joiden koulupolulla on haasteita. Ne nuoret, jotka ovat vaarassa keskeyttää opintonsa, tulee tunnistaa ajoissa. On myös tärkeää suunnata tukea ja ohjausta uuteen ajankohtaan, oppivelvollisuuden suunniteltuun päättymiseen 18. ikävuotena. Oppilaitosten tarjoama tuki ja ohjaus ei saa päättyä oppivelvollisuusiän päättymiseen. On tarpeen myös seurata säännöllisesti, miten toisen asteen oppilaitosten opiskelijahuolto on tavoittanut eniten tukea tarvitsevia nuoria. Koulunuorisotyötä ja oppilaitoksissa tarjottavaa tukea ja ohjausta tulee kehittää ja löytää uusia tapoja tukea keskeyttämisvaarassa olevia opiskelijoita.

6. Suositukset

Kyselytulosten ja kohdennetun nuorisotyön kentän ammattilaisten, etsivien nuorisotyöntekijöiden ja työpajavalmentajien, esittämien näkemysten perusteella Into on laatinut politiikkasuositukset nuorille suunnatun palvelujärjestelmän kehittämiseksi. Kun oppivelvollisuutta laajennetaan ja koulutuksen keskeyttämistä pyritään ehkäisemään, on näihin kokonaisuuksiin olennaista panostaa.

1. Nuorten mielenterveyspalveluja on lisättävä

Kysely osoittaa, että koulutuksen keskeyttämisen taustalla on usein mielenterveyteen ja jaksamiseen liittyviä tekijöitä, ja monen nuoren opinnot keskeytyvät, koska he eivät pääse riittävän varhain tarpeisiinsa vastaavien mielenterveyspalveluiden piiriin. Nuorille suunnatuissa mielenterveyspalveluissa on suuria vajeita.

- Oppilaitosten ja mielenterveyspalveluja tarjoavien tahojen yhteistyötä on vahvistettava.
- Nuorille räätälöityjä matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja on lisättävä.
- Kokonaisvaltaisia ja nuorilähtöisiä sekä mielenterveys- että päihdekysymykset huomioivia palveluja on lisättävä.
- Nuorten terapiatakuu on toteutettava.

2. Opiskeluhuollon ja opinto-ohjauksen saatavuutta on parannettava

Kyselyn perusteella oppilaitosten tarjoamat tukipalvelut eivät ole riittäviä suhteessa nuorten tarpeisiin, ja opinto-ohjauksen ja erityisesti opiskeluhuollon saatavuudessa on merkittäviä puutteita. Oikea-aikaiset tuki- ja ohjauspalvelut edistäisivät opintojen läpäisyä ja ehkäisivät keskeyttämisä.

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

- Opinto-ohjausta on lisättävä.
- Opintopsykologin ja kuraattorin palveluja on lisättävä.

3. Monialaista yhteistyötä ja oppimisen yksilöllistä tukea on lisättävä

Kyselytulosten mukaan monen nuoren keskeyttämisen taustalla on, että nuori kokee opinnot liian haasteellisiksi ja vaikeiksi. Nämä nuoret kuvaavat, etteivät he pysy opintojen etenemisessä mukana, koska eivät saa riittävästi henkilökohtaista tukea oppimiseen. Monialaisen yhteistyön avulla tulee kartoittaa nykyistä paremmin, millaisia tekijöitä nuoren kokemien haasteiden taustalla on.

- Laajempaa monialaista yhteistyötä nuoren tilanteen kartoittamiseksi ja tarvittaviin palveluihin ohjaamiseksi.
- Vahvempaa yksilöllistä tukea ja ohjausta opiskeluun sekä oppimisvaikeuksiin.
- Nykyistä yksilöllisempää opetusta, enemmän pienryhmiä ja vähemmän itsenäistä opiskelua.
- Oppimisvalmiuksia tulee vahvistaa jo perusopetuksen puolella.
- Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, kuten työpajoja, ja niiden tarjoamia valmennuspalveluita on hyödynnettävä laajemmin opiskelun tukena ja yksilöllisten koulutuspolkujen mahdollistajina.
- Toisen asteen oppilaitoksiin on palkattava lisää erityisnuorisotyöntekijöitä tukemaan nuoria opiskeluarkeen liittyvissä asioissa yhteistyössä opettajien, opinto-ohjaajien ja opiskeluhuollon kanssa

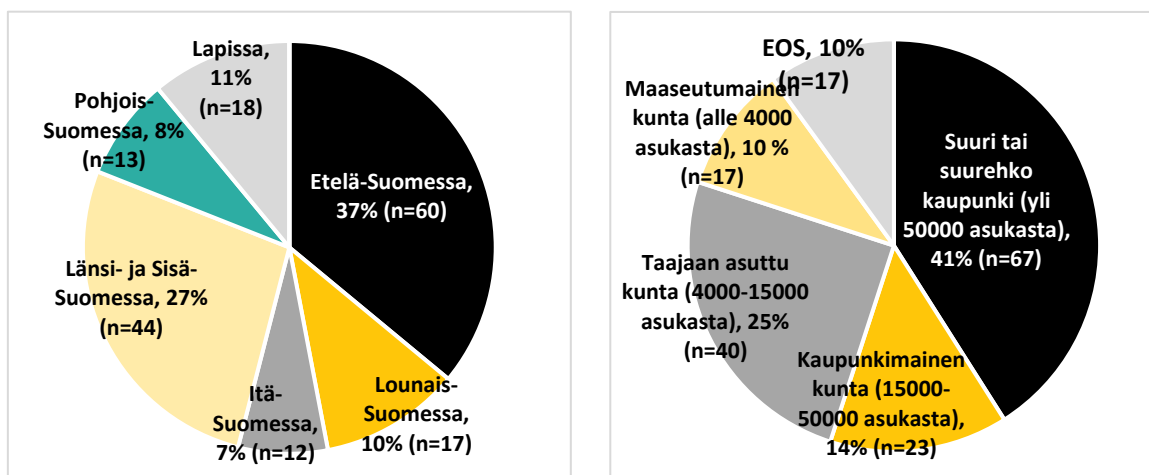
4. Oppilaitosten yhteisöllisyyttä on vahvistettava

Kysely nostaa esille myös koulukiusaamisen ja syrjinnän kokemukset koulutuksen keskeyttämisen taustalla. Keskeyttämisen ehkäisemisessä huomiota tulee kiinnittää osallisuuden edistämiseen sekä nuorten sosiaalisten suhteiden ja oppilaitosten yhteisöllisen ilmapiirin vahvistamiseen.

- Koulukiusaamiseen ja syrjintään on puututtava.
- Kouluissa toteutettavaa nuorisotyötä tulee vahvistaa ja kehittää.

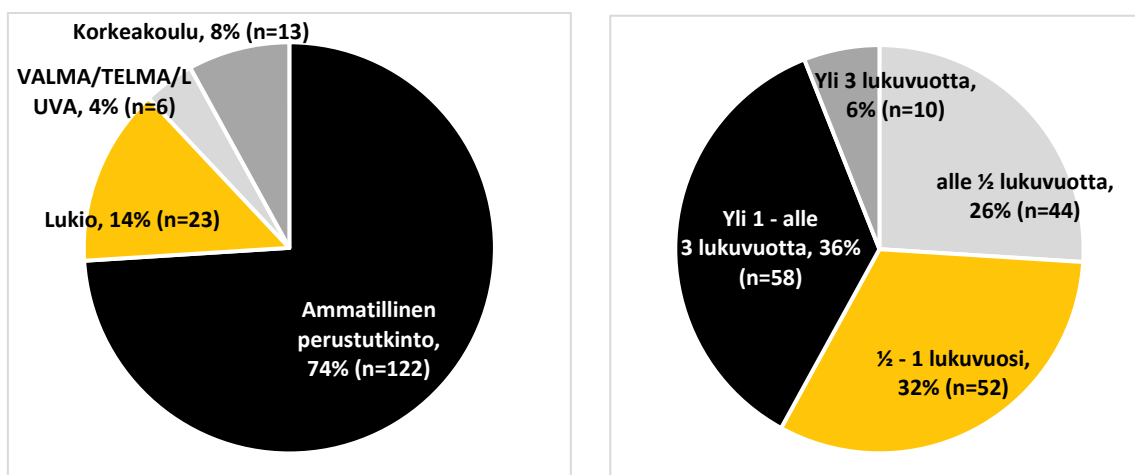
Liitteet

Liite 1. Katsaus kyselyn aineistoon

Kuviot 7. ja 8.: Missä päin Suomea (vasen) ja minkä kokoisella paikkakunnalla (oikea) vastaajat asuvat.

Vastauksia tuli kaikkien maakuntien alueilta ja eri kokoisilta paikkakunnilta jotakuinkin väestön valtakunnallista jakautumista noudatellen. Kyselyn vastaamishetkellä kahta vastaajaa lukuun ottamatta kaikki olivat suorittaneet vähintään peruskoulun loppuun asti, ja korkein tutkinto se oli 104 vastaajalla (63 %). Ammatillisen perustutkinnon oli jo suorittanut 28 vastaajaa (17 %), lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon 18 (11 %), VALMA:n, TELMA:n, tai LUVA:n 14 (9 %) ja yhdellä vastaajalla oli korkeakoulututkinto.

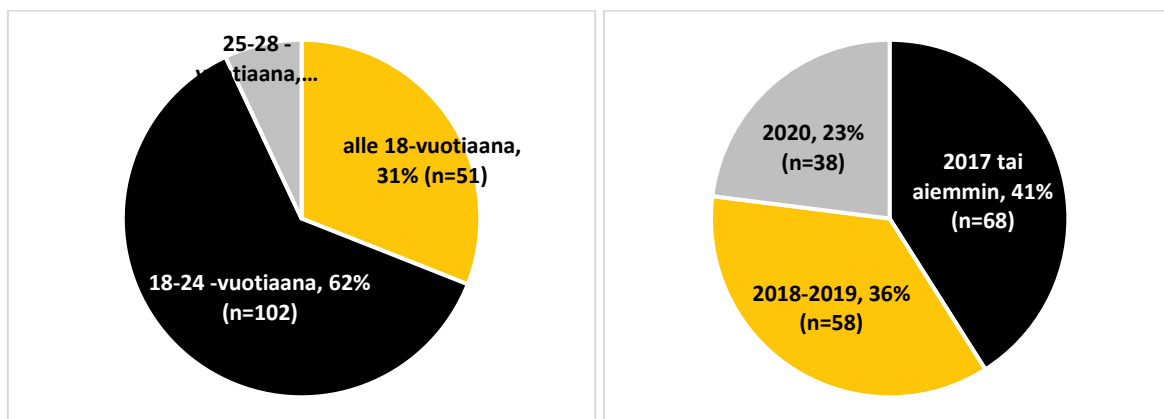

Kuviot 8. ja 9.: Mikä tutkinto vastaajalta jäi kesken (vasen), ja kauanko hän sitä ehti opiskella (oikea).

Viimeisin keskeytynyt tutkinto, jonka perusteella vastaajat nyt keskeytymistä koskeviin kysymyksiin

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

vastasivat, oli kolmella neljästä vastaajasta (n=122) ammatillinen perustutkinto. Noin 15 %:lla (n=23) oli taustalla keskeytynyt lukio, 8 % (n=13) oli keskeyttänyt korkeakouluopinnot, ja 6 vastaajalla kesken oli jäänyt joko ammattiopintoihin valmentava koulutus (VALMA), työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA) tai lukioon valmistava koulutus (LUVA). Hieman yli puolella vastaajista (58 %, n=95) opiskelu oli jäänyt ensimmäiseen lukuvuoteen, ja heistä vajaalla puolella (eli 26 %:lla koko aineiston vastaajista) opinnot olivat keskeytyneet jo ensimmäisen puolen vuoden aikana²¹.

Kuvio 10. ja 11.: Minkä ikäisenä (vasen) ja milloin (oikea) viimeisin keskeytys tapahtui.

Suurimmalla osalla vastaajista (62 %, n=102) opinnot olivat keskeytyneet 18. ja 24. ikävuoden välillä. Kuitenkin myös alle 18-vuotiaana viimeisimmät opintonsa keskeyttäneitä aineistossa oli merkittävä määrä, 51 vastaajaa (31 %). 25–28 vuoden iässä opinnot olivat keskeytyneet 11 vastaajalla (7 %). Se, minkä ikäisenä vastaajat olivat opintonsa keskeyttäneet, ei heijastunut juurikaan vastauksiin keskeyttämiseen vaikuttaneista syistä, jotka olivat kaikilla ikäryhmillä hyvin samansuuntaiset, eikä tässä katsauksessa siksi nyt käsitelläkään vastaajia ikäryhmiin jaoteltuna.

Tässä raportissa esiteltujen tuloksien merkitystä tulkittaessa on hyvä pitää mielessä otoksen luonne ja vastaajien valikoitumiseen vaikuttaneet tekijät. Vastaajia ei voi pitää edustavana otoksena kaikista suomalaisista alle 29-vuotiaista koulutuksen keskeyttäjästä, sillä he ovat yksinomaan niitä nuoria, jotka ovat opintojen keskeytymisen jälkeen tulleet tekemisiin kohdennetun nuorisotyön palvelujen kanssa. Tästä kyselystä selviää kuitenkin, että neljäsosalla vastaajista nuorisotyön piiriin tuleminen on tapahtunut jokseenkin nopeasti opintojen keskeytymisen jälkeen (vuonna 2020 keskeyttäneet 23 % vastaajista), kun taas kolmella neljästä vastaajasta viimeisimmistä kesken jääneistä opinnoista oli vierähtänyt jo hieman enemmän aikaa (2018–2019 aikana keskeyttäneet 36 %; 2017 tai sitä ennen 41 % vastaajista).

²¹ Näiltä osin nyt tavoitettujen keskeyttäjäien jakauma poikkeaa hieman siitä, mitä tiedetään keskeytysten valtakunnallisesta tilanteesta: aiempi tutkimus on todennut, että toisen asteen opinnot keskeyttäneistä ”runsas kolmannes keskeytti opiskelun ensimmäisen lukuvuoden aikana ja noin kolmannes seuraavana vuonna” – ks. Aho, Simo & Mäkiäho, Ari (2014): *Toisen asteen koulutuksen läpääisy ja keskeyttäminen. Vuosina 2001 ja 2006 toisen asteen opinnot aloittaneiden seurantalutkimus*. Opetushallitus, raportit ja selvitykset 2014:8.

http://www.oph.fi/download/156221_toisen_asteen_koulutuksen_lapaisy_ja_keskeyttaminen.pdf

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

Aiempien tutkimusten²² perusteella voidaan olettaa kohdennetun nuorisotyön piiristä tavoitettujen vastaajien eroavan muista nuorista siten, että heillä on enemmän sosiaaliseen taustaan liittyviä risikitekijöitä sekä haasteita hyvinvoinnin ja terveydentilan kanssa. Toisaalta tulee muistaa, että vastaajat kuitenkin ovat vastaushetkellä olleet mukana joko työpajatoiminnassa tai pitäneet yhteyttä etsivään nuorisotyöntekijään. On siis todennäköistä, ettei kysely ole tavoittanut kaikista heikoimmassa asemassa olevia nuoria. Joka tapauksessa vastaukset tarjoavat otollisen ikkunan tarkastella sitä, miten yksi huomattavan haavoittuvassa asemassa olevien nuorten joukko on kokenut omien opiskeluvalmiuksiensa ja oppilaitoksissa tarjottavan tuen kohtaavan toisensa.

²² Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Myllylä, Martta (2019): *Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten koettu hyvinvointi*. Yhteiskuntapolitiikka 84:3.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137076/YP1903_Aaltonenym.pdf?sequence=3

Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2017): *Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista*. Nuorisobarometrin erillisenäyte/aineistonkeruu. Nuorisotutkimusseura ry.

https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/hankkeet/nuorisobarometrin-erillisenayte/eriavoistumistyoryhma_gretschel-myllyniemi_neet_aineistokooste_05122017_nettiin.pdf

Liite 2. Kyselyrunko ja nuorille esitetyt kysymykset

Esittelyteksti: Kysely on tarkoitettu kaikille etsivän nuorisotyön tai työpajatoiminnan piirissä oleville alle 29-vuotiaille nuorille, jotka ovat joskus keskeyttäneet, eronneet tai katsottu erotetuiksi jostakin peruskoulun jälkeisestä koulutuksesta (ammattiopinnot, lukio, VALMA/TELMA/LUVA, kymppiluokka, tai korkeakoulu) ja ovat siksi olleet vähintään hetkellisesti opiskelematta.

Haluamme nostaa oppivelvollisuuden uudistamisen yhteydessä esille nuorten ääntä ja kokemuksia, jotta oppilaitoksissa annettava tuki ja ohjaus toteutuisi nuorten kannalta mahdollisimman hyvin.

Vastauksia voidaan hyödyntää Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry:n kehittämis- ja vaikuttamistyön tukena sekä tutkimuksissa. Kyselyssä ei kysytä vastaajan nimeä tai yhteystietoja. Raportoitaessa yksittäiset vastaajat eivät ole tunnistettavissa.

Jos sinulla olisi aiheesta kysyttävää, voit olla yhteydessä: Miikka Piironen, p. 050 464 7613 / miikka.piironen@intory.fi

Kysymykset:

1. **Missä päin asut (ks. kuvan alueet)?**
 1. Etelä-Suomessa (Uusimaa, Kanta-Häme, Päijät-Häme, Kymenlaakso, Etelä-Karjala)
 2. Lounais-Suomessa (Varsinais-Suomi, Satakunta, Ahvenanmaa)
 3. Itä-Suomessa (Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala)
 4. Länsi- ja Sisä-Suomessa (Keski-Suomi, Pirkanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa)
 5. Pohjois-Suomessa (Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu)
 6. Lapissa

En osaa sanoa
Ulkomailta
2. **Minkä kokoisella paikkakunnalla asut?**
 - a. Maaseutumainen kunta (suurimmassa taajamassa alle 4000 asukasta)
 - b. Taajaan asuttu kunta (suurimmassa taajamassa 4000–15 000 asukasta)
 - c. Kaupunkimainen kunta (suurimmassa taajamassa 15 000–50 000 asukasta)
 - d. Suuri tai suurehko kaupunki (yli 50 000 asukasta)
 - e. en osaa sanoa
3. **Mitkä seuraavista tutkinnoista olet tällä hetkellä suorittanut loppuun asti?**
 - a. keskeytynyt peruskoulu
 - b. peruskoulu (tai kymppi, eli peruskoulun lisäopetus)
 - c. VALMA (ammattiopintoihin valmentava koulutus), TELMA (työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus) tai LUVA (lukioon valmentava koulutus)
 - d. ammatillinen perustutkinto
 - e. lukion oppimäärä tai ylioppilastutkinto
 - f. korkeakoulututkinto

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

4. **Ovatko opintosi keskeytyneet useamman kuin yhden kerran?** [kyllä/ei]
5. **Minkälaisen tutkinnon opiskelu sinulta on keskeytynyt?** (Jos opintosi ovat keskeytyneet useamman kerran, vastaa kysymyksiin kyselyn loppuun saakka viimeisimmän keskeytymisen perusteella)
 - a. ammatillinen perustutkinto
 - b. VALMA, TELMA tai LUVA
 - c. kymppi (peruskoulun lisäopetus)
 - d. lukio
 - e. korkeakoulututkinto
6. **Minkä ikäinen olit opintojen keskeytyessä?**
 - a. alle 18-vuotias
 - b. 18–24-vuotias
 - c. 25–28-vuotias
7. **Milloin opintosi keskeytyivät?**
 - a. vuonna 2017 tai sitä aiemmin
 - b. vuosien 2018–2019 välillä
 - c. vuonna 2020
8. **Kuinka kauan opiskelit ennen kuin opinnot keskeytyivät?**
 - a. alle puoli vuotta
 - b. puoli vuotta - 1 lukuvuosi
 - c. Yli 1 - alle 3 lukuvuotta
 - d. Yli 3 lukuvuotta
9. **Mitkä seuraavista asioista vaikuttivat opintojen keskeytymiseen?** (Voit valita useamman vaihtoehdon, jos tunnistat monia itsellesi tuttuja kokemuksia)

Omaan elämäntilanteeseen liittyvät syyt

- a. Elämäntilanne perheen tai läheisten kanssa
- b. Kotiin ja asumiseen liittyi ongelmia (esim. oman tilan puute, jaetun asumisen ongelmat tai asunnottomuus)
- c. Raha- ja toimeentulovaikeudet
- d. Mielenterveyden ja jaksamisen haasteet
- e. Fyysisen terveyden ongelmat
- f. Muutto toiselle paikkakunnalle
- g. Etäisyys kodin ja oppilaitoksen välillä liian suuri, vaikea kulkea paikasta toiseen

Oppilaitokseen liittyvät syyt

- h. Tarjottu opetus tuntui heikkotasoiselta tai vähäiseltä
- i. Tarvittavaa apua, ohjausta ja tukea opiskeluun ei saanut oppilaitoksesta
- j. Oppilaitoksesta ei löytynyt kavereita tai sellaista ryhmää, jonka kokisi omaksi
- k. Oppilaitoksessa oli sellaisia ihmisiä (muuta opiskelijoita tai henkilökuntaa), joiden kanssa oli vaikea tulla toimeen
- l. Kokemukset kiusatuksi, häirityksi tai syrjityksi tulemisesta oppilaitoksessa

Opiskelemiseen liittyvät syyt

- m. Opiskeleminen tuntui liian vaikealta tai raskaalta
- n. Opiskeleminen oli luonteeltaan liian itsenäistä
- o. Oppimisen tai kielitaidon haasteisiin (esim. lukuvaikeuteen tai suomen kielen opiskeluun) ei ollut tarjolla erityistä tukea
- p. Ala ei tuntunut oikealta

Into: Kohdennetun nuorisotyön nuoret & opintojen keskeytyminen -raportti

- q. Halusin tehdä muuta kuin opiskella (voit kirjoittaa, mitä muuta halusit):
 - r. Muu syy, mikä?
10. **Ennen kuin opinnot keskeytyivät, juttelitko opintojen keskeytymiseen vaikuttaneista asioista jonkun henkilön kanssa oppilaitoksessa?** (Voit valita useamman vaihtoehdon, jos juttelit monen ihmisen kanssa)
- a. Omaopettajan tai jonkun toisen opettajan kanssa
 - b. Koulutuspäällikön, opintopäällikön tai rehtorin
 - c. Opinto-ohjaajan
 - d. Kuraattorin
 - e. Opintopsykologin
 - f. Oppilaitoksen terveydenhoitajan
 - g. Opiskelukaverien
 - h. Nuorisotyöntekijän (etsivän tai muun)
 - i. En jutellut kenenkään kanssa
11. **Koitko, että keskustelu tämän henkilön (tai näiden henkilöiden kanssa) auttoi sinua?** (1=ei auttanut ollenkaan, 5=auttoi erittäin paljon)
12. **Millaista tukea sait oppilaitoksesta opiskeluun tai muihin asioihin? Miten arvioisit saamaasi tukea?**
13. **Millaista tukea olisit toivonut saavasi oppilaitoksesta (tai jostain muualta)?**
14. **Haluaisitko vielä sanoa jotain opiskelemiseen, keskeyttämiseen tai esimerkiksi oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyen? Voit vapaasti jakaa ajatuksiasi ja kokemuksiasi sekä lähettää terveisiä päättäjille!**